Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ.
…РЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…й 1921 оной …21-hээ гарана | № 286 (16809) | 1984 оной декабриин 13, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

КПСС-эй БОЛОН ЯПОНОЙ КОМПАРТИИН ДЕЛЕГАЦИНУУДАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненко түрүүтэй КПСС-эй делегациин ба КПЯ-гай ЦК-гай Түрүүлэгшэ К. Миямото түрүүтэй Японой Коммунис партиин делегациин хөөрэлдөөнүүд декабриин 11-дэ эхилээ.

Хани ёhоной ба hаналаа нэгэдэлгын оршон байдалда үнгэрhэн хөөрэлдөөнүүдтэ КПЯ-гай талаhаа — КПЯ-гай ЦК-гай Секретариадай түрүүлэгшэ М. Канэко, КПЯ-гай ЦК-гай Президиумэй саг үргэлжын бюрогой гэшүүд Х. Татики, Е. Есиока, КПЯ-гай ЦК-гай Президиумэй болон Секретариадай гэшүүн С. Ниихара, КПЯ-гай ЦК-гай гэшүүн Р. Сасаки, КПЯ-гай ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд Х. Кикунами ба Х. Нисигути; КПСС-эй талаhаа — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. Пономарев, КПСС-эй ЦК-ай Генеральна секретариин туhалагша, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн А. М. Александров, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд С. В. Червоненко, В. В. Загладин, П. Н. Федосеев, КПСС-эй ЦК-гай Уласхоорондын таhагые даагшын орлогшо И. И. Коваленко хабаадана.

(ТАСС).

АРАД ЗОНДОО АЛБА ХЭХЭ

Экономикын эршэ түгэс хүгжэлтые хурдадхаха, совет арадай hуудал байдалые улам hайжаруулха партиин хараа шугам мүнөөнэй шатада СССР-эй эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүгжэлтын замые тодорхойлно.

СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэдэ ехэ хубитаяа оруулха, хүдөө нютагуудые социальна талаарнь хубилган шэнэлэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаха гээшэ үе сагай эрилтэ, кооператорнуудай уялга мүн болоно.

Декабриин 11-дэ Москвада, Кремлиин Ехэ ордон соо СССР-эй эд хэрэглэгшэдэй кооперациин этигэмжэтэдэй XI съезд нээгдээ.

Нүхэр В. И. Воротников, М. С. Горбачев, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, В. В. Кузнецов, И. В. Капитонов, Н. И. Рыжков гэгшэдые делегадууд ба айлшад удаан үргэлжэлhэн альга ташалгаар угтаба.

Гадаадын гүрэнүүдэй айлшад, 47 ороной кооперативна эмхинүүдэй, уласхоорондын кооперативна нэгэдэлэй түлөөлэгшэд съездэ байлсана.

КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, СССР-эй эд хэрэглэгшэдэй кооперациин XI съездэ эльгээhэн амаршалгые суглараг-шад удаан үргэлжэлhэн альга ташалгаар угтаа. КПСС-эй ЦК-гай секретарь И. В. Капитонов амаршалгын текстые соносхон уншаhан байна.

Центросоюзай правлениин түрүүлэгшэ М. П. Трунов тоосоото элидхэл хээ.

Амаршалгын зориг бадаруулма үгэнүүдэй түлөө партиин Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ съездын делегадуудай, бүхы совет кооператорнуудай зүгhөө тэрэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэhэн, талархалаа мэдүүлhэн байна.

Партиин табиhан социально-экономическа асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэд хүсэлэл оролдолгонуудаа улам арьбадхаха юм гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедые, Совет правительствые съездын делегадуудай ба олон миллион совет кооператорнуудай үмэнэhөө М. П. Трунов үгынгөө түгэсхэлдэ найдуулаа.

Декабриин 12-то съезд хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлбэ.

(ТАСС).

…эй ЭД ХЭРЭГЛЭГШЭДЭЙ …ПЕРАЦИИН XI СЪЕЗДДЭ

…нүхэдүүд!

…Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй …, СССР-эй Министрнүүдэй Совет таанадые, эд …дэй кооперациин XI съездын делегадуудые, үнэн … амаршалаад, амжалтатайгаар, үрэ түгэсөөр хүдэл…анадта хүсэнэ.

…жонhоо дээшэ хүнүүдые зэргэнүүдтээ нэгэдүүлдэг …гшэдэй коопераци хадаа ниитын-ажахын эмхи бо…ай ороной социально-экономическа хүгжэлтын ту… бэелүүлгэдэ шухала үүргэ дүүргэнэ. Хүн зониие …наймаанай талаар хангалгые саг үргэлжэ наринжуу…руулжа, хүдөө ажахын продукци худалдалгые, …рэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые үргэдхэжэ, …зоной hуудал байдалые улам hайжаруулха талаар …партиин хэлбэришэгүй хараа шугамые бодото …елүүлхэ арга олгоно.

…езд түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй урда тээ …айна. 1985 ондо хараалагдаhан түсэбүүдые бэелүүлгэ …ахые шэнээр хүгжөөхэ, Эхэ ороной экономическа …но хүсэ шадалые бэхижүүлхэ юм. Хүнүүдтэ анха…олго хандуулхадаа, тэдэнэртэ ажалай ба ажаhуу…лой ажабайдалые саашадань hалбаруулан хүгжөөл…жатай эрхэ байдал байгуулхадаа, үйлэдбэриин ам…й үндэhэ hуури табиха байнабди гэжэ парти тоо…тээд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-…но Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр К. У. …ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленум дээрэ үгэ хэ…мдэглээ hэн. Эдэ захяа заабаринуудые хүтэлбэри …оперативна эмхинүүд эд бараагаар хангалгаар …жалшадай эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые бүри гүйсэд … хангахын тула хүсэлэл оролдолгонуудаа элсүүлхэ

…олой программые бэелүүлхэ, хүдөө нютагуудые …соёлой талаарнь шэнэдхэн хубилгаха хүдэлмэриие …р, оролдосотойгоор ябуулха гээшэ кооператор…гин уялга болоно. Эд бараанай нөөсэнүүдые дээ…эрэгтэ эд хэрэглэгшэдэй кооперациин арга бо…ые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, хүдөө ажахын …болон түүхэй эд худалдалгын, болбосоруулгын …эдэбхитэйгээр үргэдхэхэ, тиихэдээ үүсхэл эдэбхи, …циалис ёhо гуримуудые бэелүүлхэ шухала. Хаа …атериально-техническэ бааза бэхижүүлхэ, хүдөө … мүнөөнэй түхэл шэнжэтэй үргэн олон магазинуу…даа наймаанай түбүүдые, столовонуудые, кафенүү…лэй пунктнуудые, хүдөө ажахын продукци хада…эрлгэнүүдые, нютагай материалнуудые ба түүхэй …оруулха предприятинуудые, цехүүдые байгуулха

…эгшэдэй кооперациин урда табигдаhан зорилгонууд …ритай кооперативна ажахые саашадань эршэмтэй…өөхэ, эрдэм-техникын дэбжэлтын туйлалтануудые …р нэбтэрүүлхэ эрилтэ табина. Материальна, фи… ажалай нөөсэнүүдые гамтайгаар, бүри ашаг үрэ … хэрэглэхэ, ашаг үрэ багатай гаргашануудые гар…элтэ хоролто ушаруулхагүй шухала.

…эгшэдэй кооперациие хүгжөөлгын мүнөөнэй хэм…раа түсэбүүд тэрэнэй hалбаринуудые хүтэлбэрил…элжэ наринжуулха, кадрнуудай дунда хүдэлмэри …айжаруулха, гүнзэгы эрдэм мэдэсэтэй мэргэжэл…ы участогуудые бэхижүүлхэ шухала. Демократиие … хүгжөөхэ, кооперативуудай ажал ябуулгада пай… хабаадалгые үргэдхэхэ, үүргыень дээшэлүүлхэ, …үрысөө эмхидхэлгые hайжаруулха хэрэгтэй.

…ындын оршон байдалда совет эд хэрэглэгшэдэй …эб найрамдалые хамгаалхын түлөө, бүхы оронуу…ативна эмхинүүдэй хоорондо хани барисаа, нягта …лбоо тогтоохын түлөө саашадаашье эдэбхитэйгээр …ой.

…эгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэд ленинскэ …VII съездые нэрэтэй солотойгоор угтаха, хүгжэлтэ …лис общественые наринжуулан hайжаруулха хэрэгтэ …итаяа саашадаашье оруулха юм гэжэ найдажа …оветскэ Союзай Коммунис партиин Центральна …ССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй …эй Совет мэдүүлнэ.

…эй …ЛЬНА …ЕТ | СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ | СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ, НҮХЭР КОНСТАНТИН УСТИНОВИЧ ЧЕРНЕНКЭДЭ

Коммунис ёhоор хүмүүжүүлгын, ажалшадай оюун ухаан бодолые хүгжөөлгын асуудалнуудта, үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдтэ айхабтар ехэ анхаралаа хандуулhанайнь түлөө, бидэ, «Хүгжэлтэ түгэс социализмые наринжуулан hайжаруулга ба КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй үндэhөөр ябуулагдаха партиин үзэл сурталай хүдэлмэри» гэhэн Бүхэсоюзна научно-практическа конференцидэ хабаадагшад, партиин Центральна Комитедтэ, ЦК-гай Политбюродо, нүхэр Константин Устинович Черненкэдэ гүнзэгы сэдьхэлhээ баяр баясхалан хүргэнэбди.

Танай, Константин Устинович, эльгээhэн амаршалга конференциин хүдэлмэридэ тон ехэ үрэ түгэс үүргэ нүлөө үзүүлбэ. Мүнөөнэй оршон байдалда бэелүүлэгдэхэ үзэл сурталай-теоретическэ ба агитационно-пропагандистска ажал ябуулгын гол шэглэлнүүд тэрэн дотор тодо наринаар тодорхойлогдоhон байгаа. Амаршалга дотор үзэл сурталай кадрнуудай ажалые үндэрөөр сэгнэлгэ бидэниие баясуулна, партиин дотоодын болон гадаадын политикые ойлгуулха, тэрэниие бэелүүлгэдэ олониитые элсүүлэн хабаадуулха талаар улам бүри шууд сэхэ хүдэлмэри ябуулхыемнай урмашуулан зоригжуулна.

Партиин зохёон хараалhан хүгжэлтэ түгэс социализмые наринжуулан hайжаруулха талаар бодото, али бүхы талаараа бодомжологдоhон стратегиин политическэ удхые гүнзэгыгөөр ойлгохо, тэрэниие үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэритэй нягтаар холбожо шадаха шухала байhан тухай Танай эльгээhэн амаршалгын үгэнүүдые теоретическэ, пропагандистска, эмхидхэлэй гол шухала зорилго болоно гэжэ тоолонобди.

Үзэл сурталай хэрэгсэлнүүдээр үйлэдбэриие хүгжөөлгые эршэдхэлгэдэ, эрдэм-техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхалгада, оронойнгоо өөрыгөө хамгаалха хүсые бэхижүүлгэдэ, совет арадай материальна hуудал байдалые, соёлой хэмжээе хэлбэришэгүйгөөр hайжаруулгын үндэhэ hуури болохо бүхы экономико хурдан түргэнөөр хүгжөөлгэдэ али болохоор нүлөөлхын тула саашадаашье бүхы хүсэлэл оролдолгонуудаа гаргаха байнабди. Совет хүнүүдтэ марксистско-ленинскэ суртал hургаал бүри залан сэхээр бүрилдүүлхэбди, манай алдарта залуушуулые, бүхы ажалшадые коммунис үг зорилгонуудта үнэн сэхэ байхаар, эрхэтэн ёhоной, совет патриотизмын ба пролетарска интернационализмын үндэр мэдэрэлтэйгээр, харша үзэл бодолдо эбсэшэгүй байхаар хүмүүжүүлхэбди.

Социализмын түүхэтэ туйлалтануудые, капитализмhаа тэрэнэй үндэhэн булюу байлгые бата найдамтайгаар элирүүлэн харуулхын, буржуазна номнолой худал хуурмагые, хардалга гүрдэлгые, империализмын, тэрэнэй үзэл сурталай ба политикын эзэрхэг түримхэй, энэрхы hайхан сэдьхэлдэ зүрюу харша удхые шууд сэхээр, үндэhэ баримтатайгаар элишэлэн харуулхын тула бүхы хүсэлэл оролдолгонуудаа гаргахабди.

Эб найрамдалые, арадуудай аюулгүй байдалые бэхижүүлхын түлөө, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө тэмсэлдэ социалис хани харилсаата оронуудай нэгэдэлые, мүнөө үеын революционно ба түрүү үзэлтэй бүхы хүсэнүүдэй жагсаалые саашадань бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэhэн КПСС-эй, Совет гүрэнэй ленинскэ гадаадын политическэ хараа шугамые саашадаашье эсэшэ сусашагүйгөөр нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэбди.

Конференци дээрэ хэлэгдэhэн партиин hургаал заабаринуудта, үзэл бодолнуудта, тобшололнуудта үндэhэлэн, үзэл сурталай хүдэлмэриин удхые оролдосотойгоор, залан сэхээр баяжуулха, научна хэмжээень дээшэлүүлхэ, тэрэнэй онол аргые наринжуулан hайжаруулха, олониитые коммунис ёhоор хүмүүжүүлхын тула партиин мэдэлдэ бии байгаа түхэл шэнжэнүүдые, арга онолнуудые, ёhо гуримуудые шадамараар хэрэглэхэ гээшэ партийна уялгамнай болоно гэжэ тоолонобди. Агитационно-пропагандистска ажал ябуулгые эмхидхэлгын асуудалнуудые конференци дээрэ бүтэмжэтэй hайнаар, зохёохы ёhоор зүбшэн хэлсэлгэ участок бүхэнэй ажал хэрэгүүдэй ямар байhые үнэн сэхээр, залан шууд сэгнэхэдэмнай, манай арга нөөсэнүүдые, хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудые hайнаар харахадамнай, дутуу дундануудые дары түргөөр усадхаха харгы замуудые, хэрэгсэлнүүдые хамтаараа хараалхадамнай туhалhан байна.

Бодото ажал ябуулга, тодорхой хэрэгүүд хадаа мүнөө гол зорилгомнай болоно гэжэ бидэ hайн ойлгонобди. Түрүү дүй дүршэлөөр, шэнэ эрдэм мэдэсээр баяжуулагдаhан үзэл сурталай ба пропагандын асуудалнуудаар партиин залан сэхэ захяа заабаринуудые хүтэлбэри болгон, манай бүхы ажал ябуулгын ашаг үрые хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлхэбди, хүгжэлтэ түгэс социализмые наринжуулан hайжаруулгын үргэн ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэлгэдэ бүри эдэбхитэйгээр нүлөөлхэбди. КПСС-эй XXVII съездэдэ бэлдэхэ талаар эмхидхэлэй, пропагандистска олон янзын хүдэлмэри ябуулхабди гэжэ КПСС-эй ленинскэ Центральна Комитедые, Таниие, Константин Устинович, найдуулнабди.

ОЮУН БОДОЛОЙ ЭРШЭ ХҮСЭНЭЙ ЭШЭ НҮХЭСЭЛ

БҮХЭСОЮЗНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИ

«Хүгжэлтэ түгэс социализмые наринжуулан hайжаруулга ба КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй үндэhөөр ябуулагдаха партиин үзэл сурталай хүдэлмэри» гэhэн Бүхэсоюзна научно-практическа конференци нүхэр К. У. Черненкын амаршалгын айхабтар ехэ нүлөө доро, бүтэмжэтэй, зохёохы эрхэ байдалда Москвада декабриин 11-дэ хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлээ.

Конференцидэ хабаадагшад секцинүүдэй заседанинууд дээрэ үргэн ехэ асуудалнуудые хаража үзэhэн байна.

«Үзэл сурталай хүдэлмэриие партийна талаар хүтэлбэри: дүй дүршэл, гол шухала асуудалнууд, илгаанууд» гэhэн секци дээрэ үгэ хэлэгшэд үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие партийна талаар хүтэлбэрилгые hайжаруулгын дүй дүршэлөө халан абалсаhан, коммунис ёhоор хүмүүжүүлгын ёhо гуримуудые наринжуулан hайжаруулгын харгы замууд тухай hанал бодолоо андалдаhан байха юм. Олониитэдэ үзэл сурталай талаар нүлөөлэлгын амжалта гансашье пропагандын удхаар бэшэ, харин тэрэниие эрхилхэ бэлиг шадабаряар тодорхойлогдодог юм гэжэ онсолон тэмдэглэгдээ. Экономикые эрдэм ухаанай үндэhөөр хүтэлбэрилгые хүгжөөхэ гэhэн партиин хараа шугам хадаа эрдэм наукын туйлалтанууд болон түрүү дүй дүршэлые өөhэдынгөө ажал ябуулгада хараадаа абахыень үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдые уялгална.

Бүхы шатануудта, илангаяа ажалша коллектив дотор, бодото хүдэлмэри эмхидхэлгые hайжаруулха арга замуудта секцинүүдэй хүдэлмэриин үедэ ехэ анхарал хандуулагдаа. Ажал хэрэгүүдэй амжалта хадаа нэн түрүүн кадрнуудhаа, тэдэнэй политическэ болбосоролhоо, мэргэжэлэй талаар бүхы юумэ мэдэдэг байлгаhаа, тэдэниие шэлэн ололгые наринжуулан hайжаруулгаhаа, тааруулан томилолгоhоо дулдыдадаг байна гэжэ секцинүүдэй заседанинуудта хабаадагшад тэмдэглэбэ.

«Партиин экономическа болон социальна политикые үзэл сурталай талаар хангалгын гол шухала асуудалнууд» гэhэн секцидэ хабаадагшад арадай ажахын зорилгонуудые үзэл сурталай талаар хангалгада олониитын ажалай болон политическэ эдэбхи үүсхэлые хүгжөөлгэ гол hуури эзэлнэ гэжэ онсолон тэмдэглээ. Хүгжэлтэ түгэс социализмын үе шатада партиин табижа байгаа зорилгонуудые общественын гэшүүн бүхэнэй ухаан сэдьхэлдэ хүргэхэ хэрэгтэй болоно.

Социалис мүрысөөнэй аша нүлөө дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлхэ, эрдэм болон техникын туйлалтануудые тайлбарилан ойлгуулха хэрэгые саашадань hайжаруулха, эрдэм, техникын дэбжэлтэ хүгжэлтын үндэhөөр үйлэдбэриие уралан наринжуулха асуудалнуудта үгэ хэлэгшэд ехэ анхаралаа хандуулаа.

Экономическа бодолой мүнөөнэй түхэл шэнжые бүридүүлгэтэй, журам болон эмхидэл бэхижүүлгэдэ үзэл сурталай аша нүлөөнүүдые эдэбхитэйгээр хэрэглэлгэтэй, ажалай бригадна гурим хэрэглэлгын эрхэ байдалда, мүн тэрэшэлэн үргэн хэмжээнэй экономическа туршалга үйлэдбэри дээрэ хэлгын эрхэ байдалда ябуулагдадаг үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин илгаануудтай, hургуулиие шэнэлэн хубилалгые бэелүүлгын үедэ hурагшадые хүмүүжүүлгэтэй нягта холбоотой асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэ ехэ эдэбхитэйгээр үнгэрөө.

«Батажан хүгжэнги социалис общественын социально-политическэ хүгжэлтын зорилгонуудые бэелүүлгэдэ үзэл сурталай хүдэлмэриин үүргэ» гэhэн секциин заседани дээрэ үгэ хэлэгшэд мүнөөнэй үе шатада ниитын-политическэ үйлэ хэрэгүүдэй ябасатай, илангаяа ажалша коллективүүд болон партийна эхин организацинуудта үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие шангадхалгатай хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин зайлашагүй нягта холбоое теоретическэ талаарнь бодомжолон үзэхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй түхөөhэн хүсэн түгэс нүлөө тухай тогтоhон байна.

Батажан хүгжэнги социально-политическэ хүгжэлтын гол шухала асуудалнууд: социально-ангиин илгаануудай удаа дараалан үгы бололго, нацинуудай али болохоор хүгжэлгэ ба ойртолсолго, политическэ системые наринжуулан hайжаруулга, социальна ябадалнуудые эрдэм ухаанай ёhоор хүтэлбэрилхэ талаар КПСС-эй улам ургажа байгаа үүргэ, ажабайдалай социалис шэнжэ шанарые батадхан хүгжөөлгэ болон бусад асуудалнууд—хаража үзэгдэhэн байна.

Социологическа шэнжэлгэнүүдэй үрэ дүнгүүдтэ түшэглэн, үгэ хэлэгшэд тэрэнэй аша туhатай удха шанарые тэмдэглэhэн байха юм. Эдэ шэнжэлгэнүүдые хүн зоной э¬дэб бүлэгүүдэй эрилтэ хэрэглэмжэ болон аша туhануудые, үзэл сурталай хүдэлмэриин ашаг үрые шэнжэлэн үзэлгэдэ шэглүүлхэ хэрэгтэй гээд үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. СССР-эй Госпланда болон Ажалай болон социальна асуудалнуудай талаар гүрэнэй комитедтэ хэдэ хэдэн дурадхалнууд секциин заседани дээрэ оруулагдаhан байна.

«Общественын экономическа, социально-политическэ болон оюун бодолой хүгжэлтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ олониитэдэ мэдээсэл тараадаг ба пропагандын хэрэгсэлнүүдэй, соёл культурын аша нүлөө дээшэлүүлгэ» гэhэн секцидэ үргэн ехэ асуудалнуудай талаар hанал бодолоо халан абалсаа.

Социалис ёhо заншалай гуримуудые баримталха, журам, эмхидхэл болон гурим бэхижүүлхын түлөө тэмсэлэй талаар хүдэлмэрээ hүүлэй үедэ олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд шангадхаа гэжэ үгэ хэлэгшэд тодорхой гэршэ жэшээнүүд дээрэhээ харуулба.

Материалнуудай контрпропагандистска шэглэлые шангадхалгатай, тодорхой хүн зоной эрилтэ хараада абажа, хэблэлдэ толилогдодог материалнуудай тематикые үргэдхэлгэтэй холбоотой, мүн уншагшадай бэшэгүүдтэй ябуулагдаха хүдэлмэридэ, районно болон городской газетэнүүдэй ажал ябуулгые hайжаруулгада зорюулагдаhан асуудалнуудые конференцидэ хабаадагшад зүбшэн хэлсээ.

Шүүмжэлэлгын үүргэ, тэрэнэй шэнжэ шанар тухай хөөрэлдөөн шухала hуури эзэлhэн байна. Хэрбээ толилогдоhон материалнууд дотор ажал хэрэгые hайжаруулха тодорхой харгы замууд, онол аргануud заагдадаг байгаа hаа, тэрэнэй нэрэ хүндэ ба нүлөөнь горитойгоор дээшэлхэ байгаа гэhэн hанамжанууд хэлэгдэhэн байна. Мүн шүүмжэлхы материалнууд тодорхой туhаламжа үзүүлхэ дурадхалнуудаар нэмээгдэhэн байха зэргэтэй.

«Үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин хэрэгсэлнүүд, түхэл маягууд болон онол аргануудые наринжуулан hайжаруулга — тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлгын зайлашагүй эрхэ нүхэсэл мүн» гэhэн секцидэ хабаадагшад хүнүүдтэй ябуулагдадаг хүдэлмэридэ, ажалшадые коммунис ёhоор хүмүүжүүлгын hайжаржа байhан үедэ үзэгдэдэг шэнэ, hайн ябуулганууд тухай хэлсээ.

Партийна, үзэл сурталай хүдэлмэриин түрүү дүй дүршэлые дэлгэрүүлгын гуримые наринжуулан hайжаруулха бодото арга замууд тухай үгэ хэлэгшэд өөhэдынгөө hанамжа бодолнуудые хэлсэhэн байна. Тиигэжэ hунгалтануудай хоорондохи үедэ агитпунктнуудай байрануудые олониитын-политическэ мэдээсэлэй түбүүд, элдэб шэглэлэй клубууд, хүнүүдтэй, илангаяа эдир залуушуултай ябуулагдаха хүдэлмэриин бусад арга түхэлнүүд болон хэрэглэдэг партийна комитедүүдэй үүсхэл дэмжэгдэhэн байха юм.

Партийна hуралсалай, экономическа гэгээрэлэй, лекционно пропагандын, пропаганда болон агитациин бүхы хэрэгсэлнүүдэй ажал ябуулгын удха болон эмхидхэлые, мүн совет хүнүүдэй дүрбэн тэгшээр хүгжэлгые наринжуулан hайжаруулгада ехэ анхарал хандуулагдаа. Үзэл сурталай-политическэ, ажалай, абари зангай талаар хүмүүжүүлгын эсэсэй үрэ дүнгүүдые туйлалгада партийна организацинуудые шэглүүлхэ хэрэгтэй гээд онсолон тэмдэглэгдэбэ. Ажабайдалhаа эхитэй шэнэ үүсхэлнүүдые эдэбхитэйгээр дэмжэхэ ушартай.

Ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлхэ талаар партиин табиhан зорилгонууд залуушуултай ябуулагдадаг хүдэлмэридэ шэнээр хандадаг болохо эрилтэ табина. Иигэжэ «Партиин зүгhөө комсомолые хүтэлбэрилгэ болон залуушуулые коммунис ёhоор хүмүүжүүлгые саашадань hайжаруулга —партиин шухалын шухала зорилго» гэhэн секциин заседани дээрэ тэмдэглэгдээ.

Залуушуулые хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй ажалай болон ниитын-политическэ эдэбхи үүсхэлые хүгжөөхэ, комсомолой ажал ябуулгада партийна нүлөө шангадхаха талаар хүдэлмэриин олон янзын түхэл маягууд болон онол аргануудые хэрэглэдэг тодорхой дүй дүршэлэй адресууд хэлэhэн үгэнүүд дотор нэрлэгдэhэн байна бшуу.

«Партиин зүгhөө комсомолые хүтэлбэрилгые саашадань hайжаруулха, залуушуулые коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тэрэнэй үүргэ дээшэлүүлхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолой тон шухала заабаринуудта, эдэ асуудалнуудаар нүхэр К. У. Черненкын хэлэhэн үгэнүүдтэ түшэглэн, секциин хүдэлмэридэ хабаадагшад, манай общественын хүгжэлтын мүнөөнэй үе шатын зайлашагүй эрилтэдэ эгээл гүйсэд дүүрэнээр зохилдуулан, залуушуулда нүлөө үзүүлхэ түхэл маягууд болон онол аргануудые олохо хэрэгтэй гэжэ тэмдэглэhэн байха юм.

Секцинүүдэй хүдэлмэриие КПСС-эй ЦК-гай таhагуудые даагшанар В. А. Медведев, Б. И. Стукалин, В. Ф. Шауро, «Правда» газетын ахамад редактор В. Г. Афанасьев, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай директор А. Г. Егоров, КПСС-эй ЦК-гай таhагуудые даагшанарай нэгэдэхи орлогшонор В. Г. Захаров, З. П. Туманова, С. Г. Щербаков, КПСС-эй ЦК-гай таhагуудые даагшанарай орлогшонор, КПСС-эй ЦК-гай бусад харюусалгатай хүдэлмэрилэгшэд хүтэлбэрилөө.

* * *

Үдэhөө хойшо түгэсхэлэй пленарна заседани болобо.

Нүхэд **М. С. Горбачев, П. Н. Демичев, М. В. Зимянин** гэгшэдые сугларагшад удаан үргэлжэлhэн альга ташалгаар угтаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь **М. С. Горбачев** түгэсхэлэй үгэ хэлээ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Константин Устинович Черненкын конференцидэ хабаадагшадта эльгээhэн амаршалга дотор хэлэгдэhэн үзэл сурталай, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саашадань наринжуулан hайжаруулха талаар шухала заабаринуудые гүнзэгыгөөр бодожо үзэлгын тэмдэг доро манай конференци үнгэржэ байна гэжэ тэрэ хэлэбэ. Совет общественын хүгжэлтын шэнэ зорилгонуудые шиидхэхэ үедэ партийна пропагандын суртал бодолой ба эмхидхэхы ехэ хүсые бүри хүсэдөөр ба ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ хэды шухалаб гэжэ энэ документ дотор үшөө дахин онсолон тэмдэглэгдэhэн байна.

Пленарна заседанинууд болон секцинүүдтэ үзэл сурталай үргэн олон асуудалнуудай зүбшэн хэлсэгдэhэниинь hайшаалтай. Һонирхолтой hанамжа бодолнууд, дурадхалнууд, шүүмжэлхы ажаглалтанууд хэлэгдэhэн, дүй дүршэл гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэhэн байна. Үзэл сурталай ажал ябуулгын, коммунис хүмүүжүүлгын бүхы шэглэлнүүдээр гаргагдадаг хүсэлэл оролдолгонуудай экономическа болон соёлой байгуулалтада, социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, хүниие бүрилдүүлэн хүмүүжүүлхэ, суртал бодолой-политическэ талаар хатуужуулха хэрэгтэ бүри эдэбхитэй нүлөө үзүүлдэг болохын тула мүнөө үедэ ба ерээдүйдэ юун хэгдэхэ зэргэтэйб гэжэ конференцидэ хабаадагшадай гол анхарал хандуулагдаhан байгаа.

Политическэ - хүмүүжүүлгын эмхидхэлэй ба ажахын хүдэлмэриин нэгэн хамта ябуулагдадаг газарта эгээл ехэ амжалта туйлагдадаг гэжэ үшөө дахин үнэншэмөөр харуулагдаа. Үйлэдбэриие эршэ түгэсөөр хүгжөөхэ, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхаха, ажалай ба материальна нөөсэнүүдые бүри hайнаар хэрэглэхэ гэhэн ниитын мэдэрэлые бүхы коллективүүдэй бодото хэрэгүүдтэ, ажал хүдэлмэридэ найдамтайгаар бэхижүүлхэ ба хүгжөөхэ илангаяа шухала.

Мүнөөнэй эрхэ байдалда үзэл сурталай хүдэлмэриин онол арганууд бүри тааруу, олон янзын байха, шиидхэгдэдэг зорилгонуудай шэнжэ шанарта бүри хүсэдөөр харюусадаг байха зэргэтэй гэжэ тэмдэглэhэн нүхэдые зүбшөөнгүй байжа болохогүй. Зохёохы бэдэрэлгэ, шэнэ үзэгдэлнүүд болон үйлэ хэрэгүүдтэ анхаралтай байха, ёhын тэдысэ ба албан хойрог, дэмы шашаха ябадалые эрид шууд усадхаха гээшэ үзэл сурталай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ табигдадаг эрилтэнүүд мүн болоно.

Манай асари ехэ социальна туйлалтануудай удха шанарые совет хүнүүдтэ hайнаар ойлгуулха, гэхэтэй хамта общественын ажабайдалда бии байгаа бэрхэшээлнүүдые, таарахагүй ябадалнуудые тодоруулха, тэдэниие шиидхэхэ талаар партиин ба арадай ябуулдаг хүдэлмэриие харуулха шухала. Харюугүйгөөр орхигдоhон асуудалнууд дайсадай номнолшодто арга хурга олгодог гэжэ мартажа болохогүй.

Ленинскэ парти, тэрэнэй Центральна Комитет үзэл сурталай кадрнуудта ба тэрэнэй эдэбхитэдтэ ехэ этигэл найдабари үзүүлдэг, тэдэнэй харюусалгатай ажалда, эрдэм мэдэсэдэ, дүй дүршэлдэ ба шадабарида ехэ хүндэтэйгөөр хандадаг гээшэ. Хүгжэлтэ түгэс социализмые бүхы талаарнь наринжуулан hайжаруулха асуудалнуудай идхалгын, үзэл сурталай ба хүмүүжүүлгын бүхы хүдэлмэриин гол анхаралда саг үргэлжэ байха бэзэ гэжэ найдагдана.

Нүхэдүүд! Константин Устинович таанадта өөрынгөө hайн hайхан захяа заабаринуудые дамжуулхые гуйhан байгаа. Нютагуудтаа, өөhэдынгөө коллективүүдтэ партийна организацинуудтаа бусаад, бүри эршэмтэйгээр хүдэлжэ эхилхэ, ЦК-гай июниин ба удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые, үзэл сурталай асуудалнуудаар партиин заабаринуудые бодото дээрэнь бүри эршэмтэйгээр бэелүүлхэ байhантнай шухала. Тиин конференци дээрэ олоhон дүй дүршэлэй таанадта туhалха байhаниинь дамжаггүй.

Хэлэhэн үгэеэ хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ гээшэ манай партиин большевистскэ ёhо заншал ходоо байгаа гэжэ нүхэр М. С. Горбачев үгынгөө түгэсхэлдэ тэмдэглэбэ. Манай үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй даалгагдаhан харюусалгатай зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ найдамжа бии.

Секцинүүдэй хүдэлмэри тухай мэдээсэл КПСС-эй ЦК-гай Пропагандын таhагые даагша Б. И. Стукалин хэбэ.

КПСС-эй Центральна Комитедтэ, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр К. У. Черненкэдэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые конференцидэ хабаадагшад ехэ дэбжэлтэтэйгээр батална абаба.

(ТАСС).

…ҮҮД ДЭБЖҮҮЛЭГДЭНЭ

…дерациин Верхов… hунгалта үнгэргэ… hунгуулиин ко…идэлдэ түлөөлэг…үүлгэ үргэлжэл…эришэн ангиин, …раашадай, интел…өөлэгшэд эрхи…о нэрлэгдэнэ.

…ран зохёолшодой …равлениин секре…й Уран зохеол…оной правлениин …орлогшо Социа…ерой Ю. В. Бон…льна hунгуулиин …ридэлдэ РСФСР-…рхёолшодой хол…жүүлэгдэбэ.

… П. Горбуновой …иационно үйлэд…элдэ разметчик … 30 жэл хүдэлжэ … профгрупоргоор … ниитын ехэ хү…лдаг. Сугтаа хү…ынь партийнабэ…итовые өөhэдын…шөөр комиссида

…областиин Варга…ой «Победа» кол…к аргаар үнеэдые …пор партийнабэшэ … ехэ этигэл най…гдээ.

…АССР-эй В. И. Ле…этэ Стерлитамак…үтээлгын заводой … Камалова тус коллективэй нэрлэгдээ.

…й Бүхэсоюзна Ле…нис Союзай зүг…й ЦК-гай секретарь В. В. Андрианов комиссида дэбжүүлэгдэбэ.

Эрхүүгэй областиин Усть-Илимскэ ГЭС-эй барилгын управлениин 3-дахи СМУ-гай хүдэлмэришэд болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд комплексно бригадын бригадир партийнабэшэ И. Я. Снигурые өөhэдынгөө түлөөлэгшөөр нэрлэhэн байна. Тэрэнэй толгойлдог коллектив түсэбтэ табан жэлэй дүрбэн жэлэй даабариие үшөө сентябрь hарада дүүргэhэн габьяатай.

Ставрополиин хизаарай Петровско районой Сараевай нэрэмжэтэ колхоздо хамтын суглаанда хабаадагшад Центральна hунгуулиин комиссиин бүридэлдэ ажахын hаалишан партийнабэшэ М. П. Строминае дэбжүүлхэ гэжэ шиидхээ. Һүhаалиин фермэ дээрэ 20 жэл хүдэлхэдөө, тэрэ өөрын хэрэгэй шадабаритан болонхой.

Костромагай И. Д. Зворыкинай нэрэмжэтэ леной комбинадай хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадай коллектив бүд нэхэгшэ партийнабэшэ С. Р. Тумановае комиссиин бүридэлдэ дэбжүүлhэн байна.

РСФСР-эй габьяата артистка, Новосибирскын гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ театрай баледэй солистка Т. О. Кладничкинае тус театрай зохёохы ажалтай хүдэлмэрилэгшэд, хүдэлмэришэд ба алба хаагшад өөhэдынгөө түлөөлэгшөөр нэрлээ.

(ТАСС).

…ДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ДЕПУТАТУУДАЙ АНХАРАЛДА

…АССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Со…нэгэдэхи сесси 1984 оной декабриин 25-да …байшангай конференц-зал соо үглөөнэй 10 …э гэжэ мэдээсэгдэнэ.

…Редактор …Б. ГАРМА…

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ПАРТИЙНА ХҮДЭЛМЭРИИН АША ҮРЫЕ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

Тоосоото һунгалтын партийна суглаанууд коммунистнуудай болон республикымнай бүхы ажалшадай ажабайдалда ниитэ-политическэ охэ үйлэ хэрэг болоһон байна. Иимэ суглаанууд партийна 1675 бүлэгтэ цеховэ 982 болон 1339 партийна эхин организацида болоо.

Эдэ суглаанууд дээрэ үгэ хэлэһэн коммунистнууд КПСС-эй XXVI съездын, партиин Центральна Комитедэй удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые болон КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын захяа заабаринуудые, дурадхалнуудые бэелүүлхэ талаар партийна организацинуудай ажал ябуулгын дүн согсолһон байна.

Тоосоото һунгалтын суглаануудта бүхы коммунистнуудай 94,5 процентнь хабаадажа, тэдэнэй гурбадахи хүн бүхэн үгэ хэлээ. Партийна олонхи организацинуудта суглаанууд бүхы коммунистнуудай хабаадалгатайгаар үнгэргэгдөө. Суглаанууд дээрэ 3606 шүүмжэлхы ажаглалта хэгдэһэн, дурадхалнууд оруулагдаһан байха юм. Илгаань гэхэдэ, элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ юрын коммунистнууд — хүдэлмэришэд, колхознигууд эдэбхитэйгээр хабаадаа. Эдэмнай үйлэдбэри дээрэ ажаллажа, түсэбэй дүүргэлтэ шиидхэнэ. КПСС-эй ЦК-гай эрилтын болон нүхэр К. У. Черненкын захяа заабариин ёһоор ажахын болон соёлой байгуулалтын бүхы һалбаринуудта эмхидхэлэй болон политическэ хүдэлмэриин хэмжээе улам саашадань дээшэлүүлхэ асуудалнуудта тэдэнэр гол анхаралаа хандуулаа.

Эдэ суглаанууд дээрэ 1984 оной болон бүхы табан жэлэй гүрэнэй түсэб дүүргэхэ, үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ, хаа хаанагүй алмалта, арьбалалта хэхэ, ажалай болон гүрэнэй журам бэхижүүлхэ гэхэ мэтын асуудалнууд хэлсэгдэжэ, гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэнэ.

Тоосоото һунгалтын суглаанууд арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй түгэсэжэ, КПСС-эй XXVII съездэдэ бэлэдхэлэй эхилжэ байһан тон харюусалгатай үе сагта үнгэргэгдөө гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Эдэ бүгэдэ хүдэлмэриин бүхы участогууд дээрэхи байдалаа нарин нягтаар, шүүмжэлхы ёһоор шэнжэлэн хараха хүсэл коммунистнуудта түрүүлһэн байна. КПСС-эй ЦК-гай февралиин болон апрелиин (1984 он) Пленумүүдэй хараа зорилгонуудые бэелүүлһэнэй, ажалай журам бэхижүүлһэнэй, кадрнуудай үүсхэл болон харюусалга дээшэлүүлһэнэй ашаар олон коллективүүд энэ табан жэлэй даабаринуудые бэелүүлхэ талаар муу бэшэ дүнгүүдые түйлаа гээд, суглаанууд дээрэ тэмдэглэгдээ.

Республикымнай промышленность гүрэндэ продукци худалдаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ байгша онойнгоо 11 һарын түсэбые дүүргээ. Тиихэдэ колхоз, совхозууднай гүрэндэ таряа, хартаабха худалдаха жэлэйнгээ түсэб бэелүүлээд, мал ажалай продуктнуудые худалдаха даабаряа дүүргэхын түлөө тэмсэжэ байнхай. Авиационно заводой, прибор бүтээлгын нэгэдэлэй, нарин сэмбын комбинадай, Тимлюйн цементын заводой, Улаан-Үдын һүнэй комбинадай, Багдаринай геологическа экспедициин, БАМ-ай Буряадай участогай зарим организацинуудай, олонхи колхоз, совхозуудай партийна суглаанууд дээрэ экономическа, хүмүүжүүлгын асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ партийна организациин узүүлһэн нүлөө тухай коммунистнууд дэлгэрэнгыгээр хөөрөө. Бодото хэрэгүүд болон гэгдэлдэ ороһон ушар илангаяа наряар шэнжэлэгдээ.

Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой партийна организацинуудта эдэ суглаанууд эмхитэйгээр үнгэргэгдөө. Жэшээлхэдэ, шэрэм шудхалгын, электромашинна, вагонно болон бусад цехүүдэй коммунистнууд ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин үнэ сэн хямдаруулха талаар ябуулһан хүдэлмэреэ шүүмжэлхы ёһоор хаража үзөөд, үйлэдбэриин хүсэ, оньһон түхеэрэлгэнүүдые аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, технологическа болон ажалай журам һайжаруулжа, бригадна подряд үргэнөөр нэбтэрүүлхэ талаар һайн дурадхалнуудые оруулаа. «Электромашина» заводой (парторганизациин секретарь В. М. Кузьменко) коммунистнууд эндэ хэгдэдэг экономическа туршалгынгаа түрүүшын дүнгүүдые шэнжэлхэ хэрэгтэ тоосоото һунгалтын суглаануудые хэрэглэһэн байна. Энэ жэлдэ заводой коллектив урагшатай хүдэлжэ, гүрэндэ продукци худалдаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, электродвигательнүүдэй шанар һайжаруулха талаар түсэбүүдэз амжалтатай бэелүүлнэ.

Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай (парторганизациин секретарь Д. П. Могоев), «Бурятферммаш» нэгэдэлэй (парторганизациин секретарь Е. Н. Цыденов), Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай (парторганизациин секретарь В. И. Морозов), Тимлюйн цементын заводой (парторганизациин секретарь В. И. Буевич) цеховэ партийна организацинуудта партбюрогой ажал ябуулга шүүмжэлхы ёһоор харагдажа, ёһотойл зүб сэгнэлтэ үгтөө. Жэшээлхэдэ, «Бурятферммаш» нэгэдэлэй гол заводой коммунистнууд үйлэдбэриингөө жэгдэ бэшэ, таһалгаряатайгаар хүдэлдэг, материально-техническэ хангалтын һула байһан тухай хэлээ. Тарбагатайн кондитерскэ фабрикын партийна эхин организациин суглаан дээрэ фабрикын коллектив продукци гүрэндэ худалдаха байгша онойнгоо түсэб дүүргэнэгүй, эндэ тодхогдоһон оньһон түхеэрэлгэнүүд эбдэрнэ гээд тэмдэглэгдээ.

«Бурятцелинстрой», «Улан-Удэтрансстрой» трестнүүдэй, «Главбурятстройн» партийна организацинуудта барилгын шанар һайжаруулха, барилгын организацинуудай үйлэдбэриин бааза бэхижүүлхэ, бригадна подряд хүдэлмэридэ нэбтэрүүлхэ асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулагдаа. «Нижнеангарсктрансстрой» трестын, «БАМтоннельстрой» управлениин коммунистнууд Хойто-Муяын тоннель болон социально-ажаһуудалай, үйлэдбэриин гэр байрануудые барилгые түргэдхэхэ талаар олон дурадхалнуудые оруулһан байха юм.

Тэрэшэлэн республикын колхоз, совхозууд болон хүдөө ажахын бэшэшье предприятинууд, министерствэнүүд, трестнүүд ба нэгэдэлнүүдтэ болоһон суглаанууд дээрэ мелиораци һайжаруулха, нуга сабшалангай, тарялангай ургаса дээшэлүүлхэ, ниитын адууһа малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ талаар баһал һайн дурадхалнууд ороо гээшэ. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие мэргэжүүлэн нэгэдхэлгые саашадань хүгжөөхэ, агропромышленна нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэри нарижуулан һайжаруулха асуудалнуудта ехээр анхарагдаа.

Гүрэнэй түсэб болон абаһан социалис уялгануудаа бэелүүлхэ хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандаха ушар үзэгдэнэ гээд тэмдэглэгдээ. Зарим ажахын хүтэлбэрилэгшэд коллективүүдэй гэгдэлдэ ороһон шалтагаание элирүүлжэ, тэрэние усадхахые оролдоногүй. Экономикоёо саашадань хүгжөөхэ асуудалда хайша хэрэгээр хандана. Тиимэһээ ажалай бүтээсэ түсэбһөө гадуур дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулха талаар даабари дүүргэхэгүй жэшээнүүд бии. Социально-ажаһуудалай объектнүүдые, хүн зоной гэр байра бариха талаар дутагдалнууд олон. Худалдаа наймаанай организацинууд, ниитын эдеэ хоолой, пассажирска транспортын болон хүн зоной хэрэглэмжэ хангадаг предприятинууд тушаа шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэлээ.

Улаан-Үдэ хотодо хүнүүдые зөөдэг автобусууд болон трамвайнуудай хүдэлмэри муугаар эмхидхэгдэнхэй. Эдэ предприятинуудай партийна комитедүүд тэдэниие усадхаха талаар хэмжээнүүдые дары абажа, эдэ транспортын хүдэлмэриие һайжаруулха эрилтэ хүтэлбэрилэгшэдтэ табиха ёһотой.

«Госкомсельхозтехникын» Улаан-Үдын районой отделенидэ үнгэрһэн суглаан дээрэ шанга хөөрэлдөөн болоо. Эндэ номенклатурын талаар түсэб дүүргэлгэ гээгдэлдэ оронхой. Заһабарилагшадай хүдэлмэридэ саг соонь нүлөөлжэ, харюусалгатай хүнүүдһээ тэдэнэй ажал хэрэгүүд тушаа партбюро асуугаагүй байна. Урдань эндэ ажалаа эрдэм наукын ёһоор эмхидхэхэ түсэб табигдаһан байгаа, теэд мүнөө болотор энэнь саарһан дээрэ үлэшэнхэй.

Тиихэдэ Зэдын районой «Мир» колхозой гурбадахи отделениин партбюрогой (секретариинь М. И. Усов) хүдэлмэри ехээр шүүмжэлэгдээ. Эндэ партийна суглаанууд үсөөн үнгэргэгдэхэһөө гадна, тэрээн дээрэ гол шухала бэшэ, юрын жэжэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэнэ. Партийна зэргэеэ олошоруулха, коммунистнуудай дайшалхы үүргэ дээшэлүүлхэ талаар хүдэлмэри хэгдэнэгүй. Тоосоото үе соо нэгэшье хүн партиин гэшүүндэ абтаагүй байха юм. Отделениин механизаторнуудай дунда гансал коммунист бии. Харин һаалишад, хонишодой дунда партиин нэгэшье гэшүүн байхагүй. Залуушуултай ябуулха хүдэлмэридэ, ажалай журам бэхижүүлгэдэ анхарал огто хандуулагдаагүй гээд хэлэгдээ.

Ажалай, гүрэнэй болон партийна журам бэхижүүлхэ талаар зарим тэды һайн дүнгүүд түйлагдабашье, партийна организацинууд үшөөл ехэ юумэ хэхэ зэргэтэй гээд тэмдэглэгдээ. Ажалша коллективүүдтэ ямаршье шалтагаангүйгөөр ажалдаа гарахагүй, архидаха ушар олон. Жэшээлхэдэ, судна бүтээлгын заводой хабсаралгын цехэй коммунистнууд түсэбэй дүүргэгдээгүй ушар ажалай журамай һулаһаа болоно гэжэ сэхэ хэлээ.

Тоосоото һунгалтын суглаанууд дээрэ КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй хэр бэелүүлэгдэжэ байһан тухай ехэ хөөрэлдөөн болоо. Политүдэрнүүдые, нэмэл бэшэгэй болон журамай үдэрнүүдые, үзэл сурталай планерконуудые үнгэргэхэ хэрэг хаа хаанагүй һайшаагдажа дэмжэгдээ. Гэхэтэй хамта судна бүтээлгын заводой, Байгалай модоной баазын, «Бурятжелезобетон» нэгэдэлэй, Бэшүүрэй, Яруунын, Ахын, Хурамхаанай районуудай зарим колхоз, совхозуудай коммунистнууд үзэл сурталай, политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэри олохон ушарта ямаршье тусхай гуримгүйгөөр, ажабайдалтай холбоогүйгөөр үнгэргэгдэнэ гээд шүүмжэлээ. Агитатор болон политинформаторнууд эдэбхигүйгөөр хүдэлнэ. Мүн хүтэлбэрилэгшэд энэ шухала хэрэгтэ муугаар хабаадуулагдана.

Дээдэ һургуулинуудай, техникумүүдэй, училищинуудай болон юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай коммунистнууд юрэнхы болон мэргэжэлэй һургуулинуудые хубилган шэнэлгые бэелүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые анхаралтайгаар хаража үзөө. Тоосоото элидхэлнүүд болон үгэ хэлэлгэнүүд соо политическэ талаар һайн мэдэрэлтэй, мэргэжэлээ мүн лэ һайн мэдэхэ кадрнуудаар хүдэлмэриин зарим участогуудые бэхижүүлхэ талаар партиин абаһан хэмжээнүүд халуунаар дэмжэгдээ гээд тэмдэглэгдээ. Тиихэдэ партийна болон гүрэнэй журам эбдэжэ, даалгагдаһан ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандадаг хүнүүдтэ шанга эрилтэ табихые коммунистнууд дурадхаа.

«Бурятмебель» нэгэдэлэй модо хюрөөдэдэг цехэй коммунистнууд элидхэл зүбшэн хэлсэхэдээ, нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэдэй, парткомой хүдэлмэрилэгшэдэй һаадгүйгөөр ажаллаха эрхэ байдал тогтоохо хэрэгтэ хайша хэрэгээр хандадаг байһан тухай хэлээ. Мүн тэдэнэр хүдэлмэришэдтэй үсөөн уулзана. Социалис мүрысөөнэй дүн олондо мэдээжэ болгогдоногүй. Ажалай журам эбдэхэ ушар олон.

Кадрнуудтай ябуулха хүдэлмэриие шалгаха партийна хиналтын һула байһанһаа, өөрынгөө тушаалай эрхые хэтэрүүлэн, бүдүүлиг хэрэзгы зан гаргаха гэхэ мэтын муу муухай ябадал зарим хүтэлбэрилэгшэд гаргана гээд дүй дүршэл гэршэлнэ. Иимэ хүтэлбэрилэгшэдые коммунистнууд зүб шүүмжэлээ. Жэшээлхэдэ, Яруунын харгы барилгын участогай начальник Чебаков партийна организациин һанамжа шагнадаггүй, ажалай хуули хазагайруулдаг, хүнүүдтэ хэрэзгыгээр хандадаг байгаа.

Олон суглаанууд дээрэ урид абтаһан шиидхэбэринүүд саг болзор соогоо, гүйсэд дүүрэн бэелүүлэгдэнэгүй гэжэ тэмдэглэгдээ. Иимэ ябадал усадхажа, абтаһан шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэ хинан шалгалгые шангадхаха тушаа дурадхалнууд ороо. Энэ шалгалтын үедэ элирүүлэгдэһэн дутуу дунданануудые усадхаха хэмжээнүүд дары абтаха ёһотой.

Партийна эхин, цеховэ болон партийна бүлэгүүдэй ажалша коллективүүдтэ үзүүлдэг үүргэ дээшэлүүлхэ тушаа олон дурадхалнуудые коммунистнууд оруулаа. Профсоюзай, комсомолой болон арадай хиналтын пост болон бүлэгүүдтэ хүдэлдэг коммунистнуудые эдэбхижүүлхэ шухала гээд тэмдэглэгдээ. «Жилгражданстрой» трестын, «Бурятмежколхозстрой», «Забайкаллес» нэгэдэлнүүдэй, Хандагын, «Авангард» совхозуудай партийна организацинууд партийна зэргэеэ олошоруулха талаар хүдэлмэри һулаар ябуулна. Партиин гэшүүндэ бүхы талаһаа бэеэ харуулһан, бэрхэ хүнүүдые абаха гэхэ мэтын асуудал зүбшэгдөө.

Гэхэтэй хамта зарим партийна организацинууд суглаануудаа муу бэлдэлгэтэйгээр үнгэргөө. Коммунистнуудыньшье булта байгаагүй. Жэшээлхэдэ, Хориин хэлхеэ холбооной таһагай, Загарайн районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай, Улаан-Үдын районой «8 марта» колхозой тоосоото һунгалтын партийна суглаанууд дээрэ хэгдэһэн элидхэлнүүд удхаараа һула, ямаршье шүүмжэлэл хэгдээгүй байна.

Никольско промкомбинадай, Гусиноозерско ГРЭС-эй барилгын управлениин, «Эрдэм» колхозой, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Геологическа институдай, авиазаводой механическа цехэй партийна организацинуудта суглаанууд үсөөн коммунистнуудай хабаадалгатайгаар үнгэргэгдөө. Коммунистнуудай тоосоото суглаандаа ерээгүйһөөнь боложо, Татауровай автомобиль заһабарилгын заводто энэ суглаан гурба дахин зарлагдаа. Прибайкалиин районой харгын машинна 218-дахи станциин болон Баунтын районой хэлхеэ холбооной таһагай партийна организацинуудай секретарьнар В. Д. Морозов, С. П. Грицанов гэгшэдэй хүдэлмэри хангалтагүйдэ тоологдоо.

Тоосоото һунгалтын суглаануудай үедэ партийна эхин организацинуудай 26,3 процент һэлгэгдэжэ, тэдэнэй шанарай талаар бүридэл мүн лэ һайжараа. Тэдэнэй 13 процентнь хүдэлмэришэд, 42 процентнь эхэнэрнүүд болоно. Дээдэ эрдэмтэй арадай ажахын мэргэжэлтэд секретарьнарай дунда олошороо. Партийна эхин, цеховэ организацинуудай бюрогой гэшүүдээр профкомуудай 576 түрүүлэгшэнэр, комсомолой организацинуудай 218 секретарьнар, арадай хиналтын бүлэгүүд болон постнуудай 879 түрүүлэгшэнэр һунгагдаа.

Суглаанууд дээрэ захиргаанай болон аппарадай хүдэлмэри хинан шалгаха коммунистнуудай тоссоон шагнагдажа, тэдэнэй шэнэ бүридэл һунгагдаа. Мүнөө партийна организацинуудта бүхыдөө 1442 комисси тоологдодог. Тэдэнэй 126-ниинь эдэ тоосоото һунгалтын суглаануудай үедэ байгуулагдаа. Эдэнэй олонхинь продукциин шанар һайжаруулха, элдэб материал болон түлишэ алмаха, ажалай журам бэхижүүлхэ асуудалнуудые шалгаха юм.

Партийна комитедүүд суглаануудые үнгэргэлгые саг үргэлжэ хинажа, эдэниие бэлдэхэ, үнгэргэхэ хэрэгтэ дутагдалнуудай гарабал, дары усадхажа байгаа. Партийна бүлэгүүд, партийна эхин болон цеховэ организацинуудта болоһон суглаануудта райком болон горкомуудай, партиин обкомой секретарьнар, бюрогой гэшүүд, партийна комитедүүдэй бэшэшье хүдэлмэрилэгшэд, министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадаа. Гэхэтэй хамта КПСС-эй райкомууд болон зарим горкомуудай зүгһөө партийна эхин организацинуудые хүтэлбэрилхэ талаар дутагдалнуудай бии байһые эдэ суглаанууд гэршэлээ. Жэшээнь, һүүлэй үедэ партиин горком кадрнуудые шэлэн абаха талаар алдуу гаргаһан байна гэжэ Сэлэнгын райондо үнгэргэгдэһэн шалгалта харуулаа. Коммунистнуудай толгойлдог олон бригада, фермэ болон отделенинүүдэй коллективүүд түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэнэгүй. Горком болон партийна эхин организацинууд ажахынуудай ажал хэрэгүүдые гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, дутуу дунданануудтань ёһотой сэгнэлтэ үгэнэгүй. Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха түсэбөө район дүүргэнэгүй.

КПСС-эй горком болон райкомууд тоосоото һунгалтын кампаниин үрэ дүнгүүдые бүхы талаһаань шэнжэлжэ, хаража, парти доторой хүдэлмэри һайжаруулха, политическэ болон ажахын асуудалнуудые шиидхэхэ талаар партийна эхин организацинуудай үүргэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ хэрэглэхэ ёһотой. «Партиин зүгһөө экономикые хүтэлбэрилгын хэмжээе саашадань дээшэлүүлһэнһээ, олониитын дунда партийно-политическэ хүдэлмэриие бүхы талаарнь шангадхаһанһаа ямаршье ехэ хэрэгэй амжалта сэхэ дулдыдадаг гээшэ. Партийна комитедүүдэй, совет ба ажахын зургаануудай бүхы хэмжээ ябуулганууддай саг болзорто үндэһэ баримтатайгаар бэелүүлэгдэдэг байлга хубилашагүй хуули болохо зэргэтэй»,— гээд, нүхэр К. У. Черненко КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ һэн.

Тиимэһээ партийна организаци бүхэндэ болоһон тоосоото һунгалтын суглаанай дүнгүүдһээ тусхай тобшолол хэжэ, тэдэниие хүдэлмэриин холын хараата түсэбэй үндэһэ һуури болгохо, коммунистнуудай хэлэһэн шүүмжэлхы ажаглалта болон дурадхалнуудые, абтаһан шиидхэбэринүүдые заатагүй бэелүүлхэ зэргэтэй.

К. ШОМОЕВ,
КПСС-эй обкомой эмхидхэлэй-партийна хүдэлмэриин таһагые даагша.

ТҮМЭРШЭ ДАРХАН СОЛОТОЙ

Иван Григорьевич Краснояров өөрынгөө намтарые юрын лэ хүдэлмэришэнэй намтар гэжэ тоологдог юм. Тэрэ Хяагтын районай Дуренэ һууринда таряашанай бүлэдэ түрэһэн, хара багаһаа ажал хэжэ һураһан байна. Эсэгынгээ механизаторaар хүдэлдэг һэн тула Иван Краснояров оньһон техникэдэ онсо һонирхолтой байһан юм. Тиимэһээл һургуулида һуража байха үедөө техническэ кружогто ябажа, комбайнерай мэргэжэл шудалаа бэлэй. Гэбэшье колхозой түмэршэ дарханай хүдэлмэриие нэгэтэ хараһанһаа хойшо саг үргэлжэ тиишэ ябадаг зантай болошоо һэн. Хүнгэн бэшэшье һаа, хүнэй дура татамаар хүдэлдэг түмэршэ дархашуулдал адли шадабаритай болоһойб гэжэ хүбүүн сэдьхэлдээ хүсэдэг бэлэй.

Тиимэһээл һургууляа дүүргэһэнэй удаа түмэршэ дарханай туһалагшаар хүдэлжэ эхилээ. Эбдэржэ, һандаржа, хэрэглэмжэһээ гараһан хүдөө ажахын техникэ һэльбэн заһабарилхадаа, одоол ханалгатай хүдэлжэ, аха нүхэдэй зүгһөө һайшаалай үгэ дуулахадаа, баясадаг һэн.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ алба хэхэ наһанайнгаа хүсэхэдэ, сэрэгэй албанда мордоо һэн. Танкын наводчигой мэргэжэл оролдосотойгоор шудалжа, түрүүшын мэргэжэлһээ сагаалса тудан онодог болобо. Сэрэгэй ба политическэ бэлэдхэлдэ амжалта түйлаһанайнгаа түлөө түрэл нютагтаа богонихон болзорто табигдаха эрхэдэ хүртэжэ, ехэл баясаа бэлэй.

Саг зуурын амаралтын үедэ нөөхил хүдинсэдээ ерэжэ, гал бурма улаан түмэрөө дабтан сохижо үзөөд, заатагүй түмэршэ дарханаар хүдэлхэб гэжэ шэбшээ һэн.

Албаяа түгэсхэһэнэй удаа айл бүлэ боложо түбхинэбэ. Наушки станцидахи техническэ хангалгын пунктда абьяастайгаар, үнэн зүрхэнһөө, оролдосотойгоор ажаллажа эхилээ һэн. Хажуугаарнь түбэрэн үнгэрһэн поезднуудые харахадаа, түмэр хүлэгүүдэй зогсолтогүй ябадалда «миниишье хүдэлмэриин хубита бии» гэжэ ажалай ветеран омогорхон сэдьхэхэ эрхэтэйл.

Мүнөө коммунис ажалай ударник, һурган хүмүүжүүлэгшэ И. Г. Краснояров арбан нэгэдэхи табан жэлэй хубиингаа хараа зорилгонуудые болзорһоонь урид дүүргэхээр түгэс эрмэлзэнхэй.

А. МАТЮХИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. Г. Краснояров.

Авторай фото.

O

МОСКВА. Электронно-тооллон тодорхойлолгын техникын талаар эрдэм-шэнжэлгын түбтэ (НИЦЭВТ) зохёогдоһон ЕС-1066 түхэлэй хүсэтэ ЭВМ олоор бүтээн гаргагдажа эхилбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: шэнэ ЭВМ-эй хүдэлмэри шалгагдажа байна.

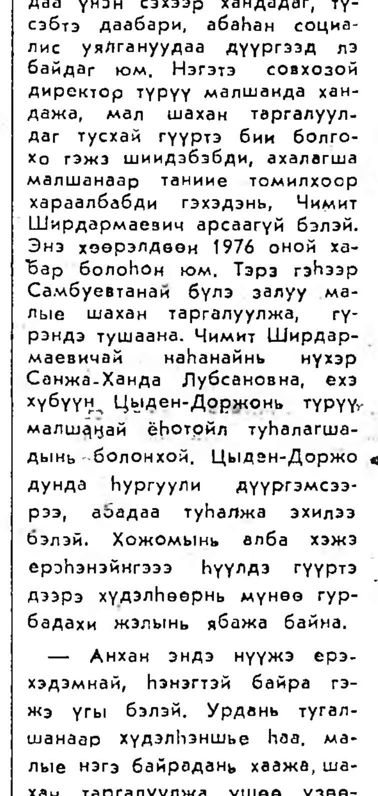
ТАСС-ай фотохронико.

МҮРЫСӨӨНДЭ ИЛАГША...

Байгша оной таряа хурьалга дээрэ комсомолшууд болон залуушуулай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой бюро согсолбо.

1984 оной таряа хурьалгада бүхыдөө найман мянган гаран залуу механизаторнууд болон жолоошод ажаллаа. Бүхыдөө комсомол-залуушуулай 500 гаран экипаж, звено болон бригада байгуулагдаһан байна. Хаа хаанагүй социалис мүрысөөнэй дүн табан хоног бүхэндэ согсологдожо, илагшадта ВЛКСМ-эй райкомуудай дамжуулгын вымпел барюулагдажа, тэдэнэй нэрэ хүндэдэ Ажалай Алдар солын туг үргэгдэжэ байгаа. Райкомуул болон колхоз, совхозуудай комсомолой комитедэй дэргэдэ «Комсомолой прожекторэй» постнууд байгуулагдажа, арадай хинагшадтай хамта хүдэлмэриин шанар шалгаһан байха юм.

Энэ харюусалгатай үедэ илангаяа һайнаар Хяагтын, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, ...

МАЛАЙ ТАРГ... ОРОЛДОЛГОҺО...

Чимит Ширдармаевич Самбуевай ажалай намтар мал ажалтайл холбоотой. Түрүүн Алцагай, хожомынь Оёорой совхозуудта мал адуулагшаар, тугалшанаар хүдэлөө. Хаанашье хүдэлхэдөө, хэжэ ябаһан ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, түсэбтэ даабари, абаһан социалис уялгануудаа дүүргээд лэ байдаг юм. Нэгэтэ совхозой директор түрүү малшанда хандажа, мал шахан таргалуулдаг тусхай гүүртэ бии болгохо гэжэ шиидэбэбди, ахалагша малшанаар таниие томилхоор хараалбабди гэхэдэнь, Чимит Ширдармаевич арсаагүй бэлэй. Энэ хөөрэлдөөн 1976 оной хабар болоһон юм. Тэрэ гэһээр Самбуевтанай бүлэ залуу малые шахан таргалуулжа, гүрэндэ тушаана. Чимит Ширдармаевичай наһанайнь нүхэр Санжа-Ханда Лубсановна, ехэ хүбүүн Цыден-Доржонь түрүү малшанай ёһотойл туһалагшадынь болонхой. Цыден-Доржо дунда һургуули дүүргэмсээрээ, абадаа туһалжа эхилээ бэлэй. Хожомынь алба хэжэ ерэһэнэйнгээ һүүлдэ гүүртэ дээрэ хүдэлһөөрнь мүнөө гурбадахи жэлынь ябажа байна.

— Анхан эндэ нүүжэ ерэхэдэмнай, һэнэгтэй байра гэжэ үгы бэлэй. Урдань тугалшанаар хүдэлһэншье һаа, малые нэгэ байрадань хаажа, шахан таргалуулжа үшөө үзөөгүй ябаабди. Хүдэлхэ бүреэл юун дуталданаб, ажалаа яажа эмхидхэхэб гэжэ ойлгожо абаа һэмди,— гээд Чимит Ширдармаевич хөөрөө һэн.

Уданшьегүй совхоз мал шахан таргалуулха жэшээтэ һайн байра барижа эхилбэ. Тиихэдэнь ахалагша малшан хашаа, хорёоень яажа барибал, эндэ хүдэлэгшэдтэ тааруу байхаб гэһэн дурадхалнуудые оруулжа, өөһэдынгөө һанаһанай ёһоор бүтээгээ бэлэй. Ута дүрбэлжэн хашаагаа зүбшүүлэн, мүн тэг дундуурнь малай хоёр таладань байгаад эдеэлхээр кормушкануудые, һалхин таладань һарабшануудые түхеэрээ. Хүшөөр һулахан малые амяарлажа хооллуулха байрашье хараалагдаа һэн. Мал шахан таргалуулжа эхилһэн түрүүшын жэлнүүдһээ залуу малые үдэр бүхэндэ бүлеэн уһаар хангабал, түргөөр тэбеэрнэ гэжэ обёррогдоо юм. Тиигэжэ энэ гүүртэдэ тэжээлэй цех баригдаа һэн. Тэндэнь мүнөө юһэн, долоон, гурбан тонно орохо гурбан томо түмэр амһарта тодхогдонхой. Эдэ амһартануудта сүүдхэдээ 40-өөд тонно шэнгэн тэжээл бэлэдхэгдэнэ. Энээнэй бүридэлдэ тонной 40 килограмм талха таряанай зүйл, дабһан, загаһанай тоһон болоод бэшэ микро-макро нэмэлтэнүүд ороно.

— Би районойнгоо хэдэн ажахынуудай мал шахан таргалуулжа байһан гүүртэнүүдтэ ябааб. Теэд иимэ тэжээлэй цех хаанашье үгы. Тиимэһээл малай шэгнүүрые хүсэдөөр нэмээжэ бирагданагүй гээшэ ха гэжэ ажаглааб,— гээд нүхэр Самбуев хэлэнэ. — Иимэ цех хүдэлгэхэдэ, балайшье хүшэр юумэниинь үгыл даа. Манда хоёр хүн хүдэлөөд, бүхы ажалыень хэжэ үрдеэд байдаг. Мүнөө эндэ нэгэ газарта гурбан гүүртэ мал байрлана ха юм даа. Булта 700 гаран толгой болодог. Тэжээл һайнаар буйлуулха шанаржуулхада, унинэй механизатор Петр Алексеевич Петровой үүргэ ехэ гэжэ тоологшоб. Гадна энэ нүхэр малда үбһэ, һолоомо, сенаж зөөжэ үрдидэг.

Дүршэлтэй малшанай ажаглаһые анхархаар лэ ха.

Энэ табан жэлэй эхинһээ Самбуевтанай ажалай амжалта жэлһээ жэлдэ арьбадхагдана. Жэшээнь, 1982 оной октябрь һарада тэдэнэртэ дунда зэргээр 252 килограмм шэгнүүртэй 294 толгой залуу мал даалгагдаа бэлэй. Мал октябрь — март һарада шахан таргалуулагдана. Тиигэжэ табан һарын үнгэрөөд байхада, даалгагдаһан малайнь дунда зэргын шэгнүүр 368 килограммда хүргэгдөөд, толгой бүхэнэйнь шэгнүүр 116 килограммаар нэмээ һэн. Малшад сүүдхэдээ толгой бүхэнэйнь шэгнүүрые дунда зэргээр 908 граммаар ехэ болгожо шадаһан байба бшуу. Эрхим тарган мяха тушааһанайнгаа түлөө совхоз 52400 түхэриг нэмэлтэ түлбэри абаа бэлэй.

Ажалайнгаа амжалтаар урмашаһан малшад 1983 оной намар 270 толгой залуу мал даажа абаа юм. Тэдэнэйнь дунда зэргын шэгнүүр арай...

РСФСР автономито область, округуудай һонин

ҺҮЛШЫН ҺАЛАНУУД ЯБУУЛАГДАА

Коми-Пермяцка автономито округой хүбшэ тайгада бэлдэгдэһэн 3 миллион кубометр модон нёдондо жэлэйхиһээ хоёр долоон хоногоор урид ябуулагдаба. 1984 оной ой модоной навигациин һүүлшын һаланууд Кама мүрэнэй хойто һалаануудһаа ябуулагдаа.

— Модо отолдог участогуудта шэнэ техникэ хэрэглэһэнэй ашаар энэ амжалта түйлагдаа юм, — гэжэ «Пермлеспром» нэгэдэлэй начальнигай орлогшо Ю. Макаров хэлэнэ. — Округой газар дайда ой модоор баян аад, хүдэлмэришэд дутaлдадаг. Тиимэһээ модо бэлдэдэг участогуудта техникэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ гэжэ оролдонобди. Округ дотор комплекснoор оньһожоруулагдаһан бригадануудай тоо саг үргэлжэ олошорно.

Кудымкар.

ОЙ МОДОНОЙ ЦЕХҮҮДЭЙ ПРОДУКЦИ

Усть-Ордын ой модоной ажахы хюрөөдэгдэһэн модоор гэрнүүдые бүтээдэг болонхой. Һая болотор хэрэггүй гэжэ тоологдодог модоор иимэ гэрнүүд бүтээгдэнэ. Иимэ модон түлеэндэ хэрэглэгдэдэг, хүрзын эшэ хэгдэдэг байгаа. Предприяти дээрэ пилорама тодхожо, модо зөөдэг машинануудые худалдан абахадань, хэрэг байдалынь тад ондоо болоо юм. Энэнь хэрэггүй модонһоо элдэб хюрөөдэмэл материал абаха арга олгоо.

Усть-Ордын Буряадай автономито округой газар дээрэ ой модоной хэдэн ажахы оршодог. Миллионһоо дээшэ гектар ой модо тэдэнэй мэдэлдэ үгтэнхэй. Тэдэнэр хүн зондо хэрэгтэй барилгын материалнуудые үйлэдбэрилдэг болоо.

Усть-Ордынский.

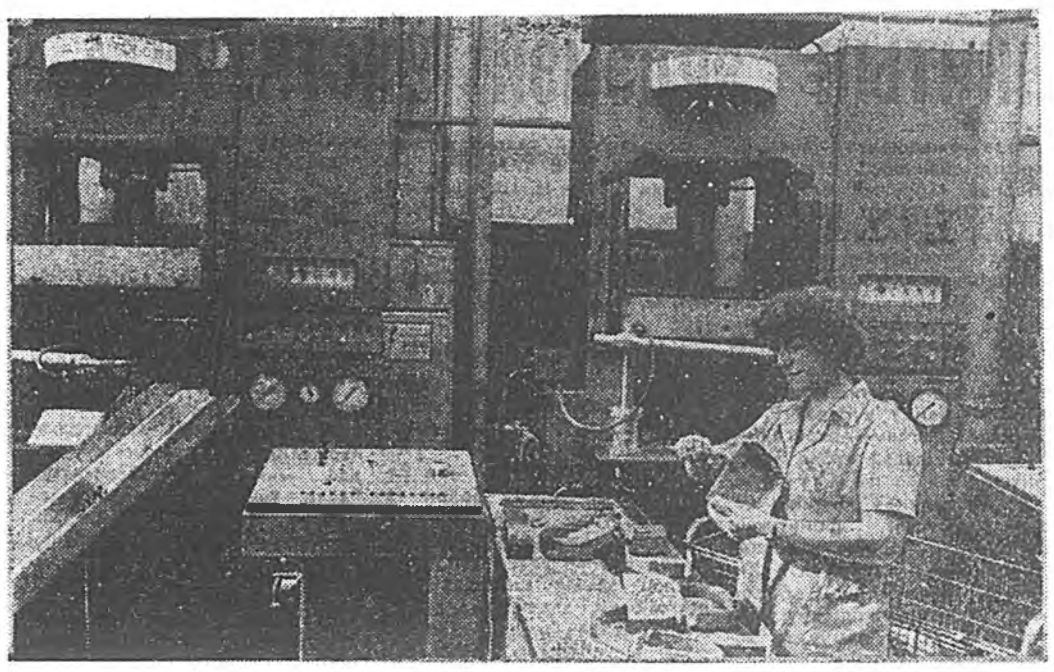
ИТЕЛЬМЕНҮҮДЭЙ СЛОВАРЬ

СССР-эй Наукануудай академиин Хэлэ, бэшэгэй институдай Ленинградай отделениин экспедициин хабаадалгатайгаар зохёон табигдаһан словарь дотор Совет засагай жэлнүүдтэ ительменүүдэй хэлэнэй хүгжэлтэ харуулагдана. Хоёр хахад зуун жэлэй туршада дайралдадаг байһан бүхы үгэнүүд тэрээндэ оруулагдаа.

Корягуудта орходоо ительменүүд һуудал байдалтай байһаараа шалгарна. Тэдэнэр загаһа баридаг, агнуури хэдэг, хээрын ургамалнуудые суглуулдаг ажалтай байһан.

Октябриин революциин һүүлээр ительмен арадай ажабайдалда айхабтар ехэ хубилалтанууд болоо.

Палана.

...АД. СОВЕТ ...ХНИЧЕСКЭ БҮТЭЭЛГЫН ...ИЛА» ГЭЖЭ ...ЭДЭЛ АЭС-ҮҮД- ... ДУЛААНАЙ ...ДТА ХЭРЭГ- ...ГЕНЕРАТОР- ...УЛАМ ОЛООР

...ЭРЭ: ПЛАСТ- ...ТАЛЬНУУДЫЕ УЧАСТОГТА. ... РОБОДООР ...ХАЙ УЧА- ...ЕРАТОР ЛЮД- ...ОЗОВА КОМП- ...ҮДЭЛМЭРИИЕ

фотохронико.

ЗАМБУУЛИНАЙ МЕДИЦИНЫН АША ТУҺА

Энэ хадаа эрдэм ухаанда һаяхан бии болоһон һалбари болоно. Замбуулинда ниидэжэ ябаһан хүнэй бэеын элүүрые хамгаалан хараха гээшэ тэрэнэй гол зорилгонь юм.

— Замбуулинай медигүүд газар дээрэ байбашье, саг бүхэндэ космонавтнуудые адаглан хаража байдаг. Энээнэй тулада ехэ зохид аппаратура байгуулагдажа, замбуулинай онгосонуудта табигдана. Жэшээнь, «Салют» станци дээрэ «диагностикын тусхай кабинет» түхеэрэгдэнхэй. Тэрэнэй аппаратура хэрэглэжэ, врачнууд космонавтнуудай зүрхэ, һудалай, амисхалай ямар байһыень, бэе соо болодог элдэб хубилалтануудые, яһан ба булсангуудай, бэедэ тэнсүүри олгодог оньһоной байдалые мэдэхэ аргатай юм, — гэжэ Медико-биологиин асуудалнуудые шэнжэлдэг институдай директор академик Олег Георгиевич Газенко хоорэнэ.

— Замбуулинай тэрэ медицинскэ комплексые газартахи эрхэ байдалда хэрэглэмээр юм, — гэжэ академик үргэлжэлүүлэн хэлэбэ. — Жэшээнь, «Салют» станци дээрэ байгшадал тиимэ аппаратурые бидэнэр тусхай автобусто тодхоод, тэрэмнай нүүдэл медицинскэ лаборатори болоо. Эндэ хоёр ЭВМ бии. Тэдэ хүнүүдтэ автомат аргаар тусхай асуудалнуудые табяад, абтаһан мэдээнүүдые тэрэ доронь болбосоруулдаг. Нэгэ хүниие үзэжэ шэнжэлэлгэдэ 15 минута тухай саг гарана. Тиихэдээ 50 гаран зүйлөөр хэмжэлгэ хэгдэдэг байна. Хэрбээ ямар нэгэн ойлгогдосогүй асуудалай гарабал, тэрэ хүн тушаа абтаһан мэдээнүүд телефоноор гү, али телетайпаар тусхай түб эльгээгдэжэ, үндэр мэргэжэлтэ хүнүүдһээ харюу абтадаг.

Нимэ нүүдэл лабораториие ороной холын нютагуудтахи хүн зониие олоорнь шэнжэлхэ ябадалда хэрэглэжэ болохо юм.

Иван ЮРКОВ.
(АПН).

АТОМАЙ ЭЛШЭ ХҮСЭНЭЙ ХҮГЖЭЛТЭ

ОРОН ДОТОР электрын элшэ хүсэ улам ехээр абадаг болохо зорилгоор ядерна элшэ хүсэ түргэдхэн хүгжөөхэ программа КПСС-эй Политбюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. КПСС-эй Центральна Комитет болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет энэ асуудалаар тодорхой тогтоол абаба.

— Ороной түлишэ болон элшэ хүсэнэй тэнсүүри тааралдалые хубилгаха шалтагаануудай дунда экономическа бодомжонууд гол һуури эзэлдэг байна,— гэжэ «Союзатомэнерго» гэдэг бүхэсоюзна нэгэдэлэй начальник Г. Веретенников ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ.— Нэгэдэхеэр, тепловой электростанцинуудые түлишөөр хангахань улам бэрхэтэй боложо байна. Харин мүнөө электрын бүхы элшэ хүсэнэй 80 шахуу процентнь тиимэ станцинуудта абтана бшуу. Хоёрдохёор, органическа түлишын гол нөөсэнүүд ороной зүүн зүгтэ байдаг. Тиин гэһээнь бүхы электрын элшын дүрбэнэй гурбан хубинь Европодохи хубида ба Ураалда хэрэглэгдэнэ.

Европодохи хубида ба Ураалда бүри мүнөө баригдаад байһан атомна станцинуудай ашаар түлишэ зөөлгэ дээрэ айхабтар ехэ алмалта туйлагдаа. Мүн ядерна түлишэ үшөө юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, тэрэ газар дэлхэйе ехээр бузарланагүй бшуу. Нүүрһэн ураан хоёрой алиниинь шэлэлтэйб гэжэ ехэ тоосолдооной болоходо, эрдэмтэд минеральна түүхэй эдтэ орходоо ядерна түлишын сэбэр байһанай арсашагүй баримтануудые харуулһан юм. Тусхайлбал, дэлхэйн бүхы тепловой электростанцинууд түлишэеэ шатаахын тулада айхабтар ехэ хэмжээнэй кислород агаарһаа абана. Энэнь дэлхэйн бүхы зоной кислородой хэрэглэмжые таба дахин үлүүлнэ. Мүн лэ иимэ ехэ хэмжээгээр углеродой окись агаарта хаягдана. Энэнь бүмбэрсэг дэлхэйе бүрхөөн байдаг агаарай химическэ шэнжэ шанарыень, халуун хүйтэнэйнь тэнсүүриие хубилгана.

Атомна станцинуудай хүдэлхын тулада кислород оройдоо хэрэггүй, харин агаарта гү, али уһанда оруулдаг муухай юумэниинь тон бага юм.

— Атомна станцинууднай мүнөө хэр олон болонхой гээшэб!

— Обнинскдо түрүүшын станци баригдаа һааб даа. Харин мүнөө үшөө арбаад совет хото тиимэ станцитай болонхой. Тэдэнэй дунда Ленинград болон Воронеж, Ровно ба Смоленск, Запорожи, Калинин, Шевченко, Николаев болон бусад хотонууд бии. Энэ жэлдэ хамта дээрээ 22 миллион киловатт хүсэтэй 40 гаран энергоблогууд электрын элшые ниитэ сетьдэ дамжуулан үгэһэн байна. Тэдэнһээ эгээл хүсэтэй ба дэлхэй дээрэ эгээл томо блок (1,5 миллион киловатт) Игналинска АЭС-тэ тодхогдонхой. Энэнь РСФСР, Белорусси болон Литвагай хилэ дээрэ оршодог.

Жэшээтэ атомна станцинуудые барихадаа, бэлэн болоһон блогуудыень хүдэлгэжэ байхатаяа хамта шэнэ реактор болон турбинануудые баринабди. Урда Украинын, Калининска, Чернобыльска, Игналинска болон бусад асари томо атомна станцинууд иимэ шангаар лэ хүдэлжэ байгаа юм. Энээнэй ашаар нёдондо жэлдэ атомна блогуудһаа нэгэдэмэл энергосетьдэ 115 миллиард киловатт-час элшэ хүсэн ороо. Энэнь бүхы абтаһан электрын элшын долоо шахуу процент болоно.

— Атомай элшэ хүсые түргэдхэн хүгжөөхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай асуудал ямар ушарһаа КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ зүбшэгдөө хаб!

— Иимэ ехэ зорилго бэелүүлхэ хэрэгтэ зарим тэды бэрхэшээлнүүд ушарна. Энэнь ямар шалтагаанһаа болооб гэхэдэ, АЭС-үүдэй барилга поточно аргаар хэгдэдэг боложо байна гэхэ гү, али барилга-хабсаралгын хүдэлмэри үнэндөө конвейерээр ябуулдаг болонхой. Харин ороной элдэб нютагуудта бэлэн хубинуудһаа иимэ орёо барилгануудые бодхоохын тулада түсэблэлгэ ба материально-техническэ хангалга онсо һайн байха ёһотой. Теэд холбон хабсаргагдадаг хэрэгсэлнүүд заримдаа дуталдана. Илангаяа эрхим шанартай буладаар хэгдэһэн хэрэгсэлнүүд дутана. Заримдаа аппаратурын шанар муушаг байдаг. Олон министерствэнүүд эльгээхэ ёһотой продукциие саг соонь эльгээхэ ябадал хангадаггүй. Эгээл тиимэһээ атомай элшэ хүсэнэй объектнүүдэй материально-техническэ хангалга һайжаруулха талаар хойшолуулагдашагүй хэмжээнүүдые абахыень СССР-эй Госпланда, Госснабта, хэдэн министерство болон албан зургаануудта тогтоохоор дурадхагдаа.

Хизаар болон областьнуудай, союзна болон автономито республикануудай гүрэнэй, түсэблэлгын, совет болон партийна органууд АЭС-үүдэй, дулаагаар хангаха атомна станцинуудай, атомна теплоэлектроцентральнуудай барилгые онсо шанга хиналтадаа абаха ёһотой. Тэдэ барилгын материалнуудаар, ажалай хүсөөр хэр хангагданаб, барилгашад ба тэдэ станцида ажаллагшадта хэр һайн һуудал-байдал түхеэрэгдэнэб гэжэ хинаха ёһотой.

(ТАСС).

...МОНОЙ хуурсагһаа олдоһон үнэтэ эрдэниин ...дые тусхай контейнер соо хэжэ, Москва выстав...һан байна. Тэрэнь уһандашье шэнгэдэггүй, галда...ггүй, шииг нойтондо ородоггүй, зосоохи халуун, ...йдалынь, шиигэй хэмжээниинь хододоо нэгэл янза... Хими ба материаловедениин амжалтануудай ...э амһарта хэгдэбэ гээшэ.

...да ушардаггүй, тон шэнэ түхэлэй материалнуудые ...оһон тухай СССР-эй АН-ай бодото гэшүүн, СССР-... Органическабэшэ материалнуудай физико-хими...ниин отделениин академик-секретарь Н. М. ЖА... журналистда хөөрэжэ үгэбэ.

... Михайлович, эр...бии болгоһон шэ...нүүдые хүн бү...бүриин байдалда ... хаража болохоб!

...ээ байра соохи ...дильник, телеви...но аппарат бо..., анхаралтайгаар ...э бүгэдые бү... хими заатагүй ...н» байха. Тэрэ...д товарай ассор...ажэ, шанарынь микын, тэрэ тоодо нарин керамикын шэнжэ шанарынь эли бодо һайжаруулагдаа. Мүнөө керамикаар хэбэй аргааршье эд хэрэгсэлнүүдые хэхээр болонхой.

Органическабэшэ синтез гээшэл байгаалида байдаггүй асари олон бодосуудые бии болгохо арга олгоно. Тэдэниие синтетическэ хэрэгсэлнүүд гэжэ нэрлэдэгбди. Ондоогоор хэлэхэдэ, эдэмнай хүнэй ухаа-

— Шэнэ материалнуудай зариманиинь нилээд үнэтэй. Жэшээнь, радиоэлектроникодо хэрэглэгдэхэ үнэгүй заменительнүүдые ехээр гаргаха ямар хараа шэглэл бии гээшэб!

— Урда үедэ полупроводнигууд болон люминофорнуудые хэрэглэхэдэ, ажаһуудалда ба үйлэдбэридэ эрид ехэ хубилалтын болоһыень һанагты. Люминофор гээшые хүн бүхэн часай гэрэлтэдэг стрелкэдэ, телевизорэй экранда харадаг. Гэбэшье эдэ мэтын материалнуудай олониинь үнэ ехэтэй байна. Тиимэһээ шэнжэ шанараараа тэдээнтэй адли аад, үнэгүй материалнуудые бии болгохо зорилго табигдана. Жэшээнь, радиоэлектронно промышленностьда молекулэнүүдые нэгэдүүлжэ бии болгоһон материалнуудые хэрэглэмээр байна. Эдэ хадаа өөһэдөө проводнигуудай, сопротивлениин ба бусад үүргэ дүүргэжэ шадаха юм. Эндэ «конструкци» ба үүргэ гэһэн ойлгосонууд клеткын хэмжээндэ нэгэдэн ниилэнэ ха юм. Тиин хэмжээгээрээ тон жэжэнүүд аад, угаа ехэ хүсэтэй ба түргэн хүдэлдэг электронно мини-түхеэрэлгын талаар шэнэ эрид хубилалта болохоор хараатай. Эдэ хадаа амиды организмуудые һажаалгажа хэгдэхэ. Юун бэ гэхэдэ, тэдэнэй доторхи протеинүүдые тусхай ёһоор эмхидхэһэнэй ашаар электрын элшэ дамжуулагдадаг шуу. Электрониие протеинүүдэй дамжуулдаг оньһоной элирүүлэгдэхэдэ, молекулярна хэмжээндэ органическа ба органическабэшэ проводнигуудые байгуулха арга олдохо.

...ОЁРДОХИ» ...АЙГААЛИ

—ШЭНЭ НЭЭЛТЭНҮҮД—

...Имагтал Минхим...дприятинууд жэл ... миллион түхэри...р хүн зондо ху...эльгээдэг гээшэ. ...уд, утаһанууд, ...уд, үлэмжэ сагаан ...зүйлнүүд һүүлэй ...лам ехээр гаргаг...уудалай эд хэрэг...анар һайжаруулна. ...гэ жэшээ. Радио...хадаа, хүнүүд ...йгөөр радиотех...промышленность ...хагүй, һэн гэжэ ... Харин энэ мине...ь байгаалида тон ...мэһээ пьезокварц...промышленна мо...е растворһоо тус...үргуулдаг болон...мэл эрхэ байдал...үдхэ соо тэрэ ...үрилдэдэг. Харин ... энээнэй зүндөө ...ь тулада олон ... хэрэгтэй юм.

...лл гээшэ му...кын тон шухала ...лонхой. Гэбэшье ...үдтэ юумэ шэмэг... янзын кристалл...дэдэг юм. Мине...эд бүрилдүүлгын ...ии-дэ бүри мала...нэтэ зүилые хэ...бһан байна. Тэ... һайнуудынь бай...даг малахидһаа ...үй.

...байгаалида орой...үй материалнуу...лгохо талаар хи...жалтанууд ямар ...

...да огто дайрал...бтар олон янзын ...олгожо һуранхай...ленностиин ехээр ...оһон гү, али за... хүрэхэ болоһон ...зүйлнүүдые дүр...

...элшые хубилган ...н ЭВМ-эй юумэ ...г түхеэрэлгэдэнь ...досууд бии бол...элые хубилгажа ...йн айхабтар хатуу ... абтасагүй ситалл ...ераль гэжэ нэ...лида үгы шэнэ ...йгуулагдаа. Кера-

гаар бүтэһэн зүйлнүүд шуу. Жэлэй туршада дунда зэргэнь химигүүд 50 мянга шахуу соединени дэлхэй дээрэ бүрилдүүлдэг. Тэдэнэй 8 мянга шахуунь органическабэшэ юм.

Тобшоор хэлэхэдэ, химиин ашаар «хоёрдохи» байгаали байгуулагдажа, тэрэнэй баялигыень үйлэдбэри, соёл болон ажаһуудалда хэрэглэхэ арга зам нээгдээ бшуу. Шэнэ материалнуудые бии болгохо гээшэ иимэ ехэ удха шанартай байна.

— Гэбэшье «хоёрдохи» байгаалиин түүхэй эдынь урдынхидаал адли газар дороһоо гараһан нөөсэнүүд лэ байһаар ха юм. Теэд эдэмнай хэзээ нэгэтэ барагдахал...

— Түүхэй эдэй талаар абажа харабал, жэшээнь, нефтепродуктнуудай орондо углеродой окись ба двуокись, нүүрһэ, модо, сланецуудые болбосоруулхада гараһан продуктнууд хэрэглэгдэдэг болохо, тиихэдэ мүнөө хэрэглэгдэжэ эхилэнхэй. Манай арадай ажахы байгаалиин бүхы баялигуудые арьбалха, бодолтой зүбөөр ашаглаха гэһэн зорилго урдаа табинхай. Тиимэһээ химигүүдэй бии болгоһон шэнэ материалнуудые хэрэглэн, энэ зорилго туилажа болохо. Жэшээнь, хатуу бэхи, һайн болгогдоһон полимернүүд, онсо бэхи химическэ утаһанууд, жэбэдэ абтасагүй материалнууд, мүн ашаглалгада ехэ шухала ондоошье шэнжэнүүдтэй материалнууд ехээр хэрэглэгдэхэ зэргэтэй.

Улам ехээр нэбтэрүүлэгдэжэ байгаа хэмэл материалнууд байгаалиин үнэтэ үнгэтэ металлнуудые, хлопок, лен, бодото тоһонуудые алмаха арга олгоно.

Жэшээнь, бодото тоһонуудые алмаха тухай хэлэжэ болоно. Эдеэ хоолой программын түсэбэй ёһоор, химигүүд хэдэн эдеэ хоолой орондо хэрэглэгдэхэ зүйлнүүдые бии болгохо ёһотой. Гэбэшье түбхын түрүүндэ ургамалай тоһоной орондо хэрэглэхэ юумэ бүрилдүүлхэ ёһотойбди. Юун бэ гэхэдэ, лак ба шэрэ будагуудые үйлэдбэрилгэдэ ургамалай тоһон ехээр гаргашалагдана.

— Николай Михайлович, полимернэ материалнууд хэр ехээр нэбтэрүүлэгдээ гээшэб!

— Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй табиһан зорилгонуудые бэелүүлэн, химическэ комплексын һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэд ехэ ажал хээ юм. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй үнгэрһэн онуудта химическэ материал ба продуктнуудые машина бүтээлгэдэ ашаглалга 40 процентээр, хүнгэн промышленностьда — 50, хүдөө ажахыда 35 процентээр дээшэлээ. Харин прибор бүтээлгые абабал, продукциин 95 процентнь полимернэ материалнуудые ашаглан бүтээгдэнэ.

Манай байгуулжа байгаа «хоёрдохи» байгаалиин уг зорилго ба хэмжээ бүри тодорхойгоор харуулхын тула үшөө хэдэн тоо дурдаһуу. Хими нэбтэрүүлгэ гээшэ мүнөө ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин ашаг үрые һайжаруулха гол нүхэсэлнүүдэй нэгэн гэжэ ходо хэлэдэг болонхойбди. Энэмнай юун гэһэн удхатайб? Ушарынь иимэ байна. Хэрбээ «урданайнь» ба шэнэ материалнуудые бүтээлгэдэ гаргагдаһан ажалые жэшэжэ үзэбэл, байгаалиин түүхэй эд хэрэглэгшэдэ орходоо химическэ материал хэрэглэжэ бүтээгдэһэн зүйлнүүдтэ олониитын ажал һураггүй багаар гаргагдаа гэжэ элитээр харагдаха юм. Промышленность болон хүдөө ажахын элдэб һалбаринуудта нэгэ миллион тонно полимернэ материал хэрэглэбэл, 300 мянган хүдэлмэрилэгшые сүлөөлхэ арга олдоно. Харин 0,5 миллион тонно полимернэ утаһа хэрэглэлгэ 700 мянган хүниие сүлөөлхэ. Этигүүлмэ тоонууд бэшэ аал?

«НТР: шиидхэгдэхэ асуудалнууд ба шиидхэбринүүд» гэһэн бюллетениин научна шэнжэлэгшэ В. ТАРХАНОВСКИЙ энэ хөөрэлдөө хэбэ.

ЭЭРЭДЭҺЭ БҮХЭЛХЭ АРГА

Бүд нэхэлгын үйлэдбэридэ будуулха, һамнуулхадаа, мүн нэхэлгын станогто оруулагдахадаа, ээрэдэһэн заатагүй эндэ тэндээ гэмтэдэг. Тиин Латвиин эрдэмтэд тиимэ ээрэдэһые бүхэ болгодог тусхай эдьхэрдэг зүйл һанаашалаа. Энээн соо ноохо гү, али хлопок хээд байлгахада, молекулэнүүдынь тэрээнтэй үлхөө холбоон боложо, нюдэндэ обсорогдошогүй таһархайнуудые холбожорхидог. 90 градус шахуу халуун раствор соо «оймоод» гарахадаа, тэрэ материал ехэ бүхэ, уян нугархай болодог. Энээнһээ уламжалан, оёгдоһон хубсаһанай шанар эли бодо һайжарна.

(ТАСС).

/\ 1984 он ▽ ДЕКАБРЬ \/

ОРО ҮСХЭБЭРИЛХЭДЭ ТУҺАТАЙ

Алас-Хойто зүгэй һургуулинуудай аха классуудта үзэхэ оро үсхэбэрилгын тусхай учебник Москвадахи «Просвещение» гэһэн хэблэл түрүүшынхеэ гаргаба. Учебнигые Анатолий Мухачёв зохеогоо юм. Тэрэ совет Хойто зүгтэ, Скандинавиин оронуудта ба Аляска дээрэ амидардаг оронуудые хорёод жэлдэ шэнжэлнэ.

Манай орондо оро үсхэбэрилгэдэ мэргэжэлтэд олоороо хэрэгтэй болоно. Зарим һургуулинуудта долоодохи классһаа эхилээд оро үсхэбэрилгын үндэһэ һуури хорёод жэлэй туршада һайн дураараа заагдадаг байгаа. Харин мүнөө тусхай учебник онн оолобо гээшэ.

Хойто зүгэй орын биологическа шэнжэнүүд тухай, мүн бэлшээри яажа зүбөөр хэрэглэхэ, үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри, ан арьятантай тэмсэхэ арганууд тухай тэрээн дотор хэлэгдэнэ. Үбшэлһэн малые аргалалгын үндэһэ һуури, орошодой ажал эмхидхэлгын ба тэрэнэй түлөөһэнэй ёһо гурим үгтэйхэй. Мүнөө оро үсхэбэрилдэг бүхы бригадануудта оньһожоруулгын зүйл ба радиостанцинуудые хэрэглэн, үйлэдбэриин ба ажаһуудалай барилгануудые тундрада яажа бодхоохоб гэжэ һурагшад учебнигһээ мэдэжэ абаха байна.

(АПН).

УРИДШАЛАН МЭДЭХЫН ТҮЛӨӨ

Дэлхэйн зарим нютагуудта хүй һалхин асари ехэ хэмжээгээр хүдэлжэ, тэрэнэй үедэ һалхин часай 500 километр түргөөр үлеэдэг юм. Иимэ ехэ хүйлаадаһан гэнтэ болоходоо, угаа ехэ хохидол ушаруулдаг. Тиимэһээ эрдэмтэд тэрэниие шэнжэлжэ эхилэнхэй. Тэрэнэй бии болодог газарынь аадарай үүлэн еэжэ тодоруулагдаа. Газарые тойрон дабшадаг хэмэл ододһоо хэгдэһэн фотографида тиимэ үүлэнүүд хөөһэтэһэн мэтээр харагдадаг. Ушарынь хадаа дороһоо дэгдэһэн агаар тэрэниие тиигүүлнэ бшуу. Энээниие адаглаад байхадаа, иимэ һалхинай болохыень 30 минута урид мэдэдэг болохобди гэжэ мэргэжэлтэд баргаамжална.

(ТАСС).

ГАЙХАЛТАЙ БАЙНА...

Газарые доошонь малтаха тума улам халуун боложо, ехэ гүнзэгыдэ улаа бутарма магма орьёлон бусалан байдаг юм. Эндэ ямаршье амитай юумэнэй байхын аргагүй. Гэбэшье мүнөө үедэ 2500 ба тэрээнһээ дээшэшье метр гүнзэгы уһа руу орохо аргатай тусхай аппарадууд байгуулагдажа. океанай оёорто байдаг нүхэ соорхойнуудта дүтэлхэ арга олдонхой. Тэдэ нүхэнүүдһээ далайн уһан бусалан орьёлон байдаг. Халууниинь 300 градус болодог. Иимэ халуунда амитай юумэн байхагүй гэжэ һанагдаһан байгаа. Гэбэшье тэрэ уһан сооһоо бактеринүүд олдоһон байна. Тэдэниие 250 градус халуунтай амһарта соо яг-таг хаагаад, дээшэнь гаргахада, тэдэ хосороогүй, харин улам олон боложо байба. Халуунинь 100 градус хүрэтэр гэхэ гү, али уһанай бусалдаг хэмжээн хүрэтэр доошолуулхадал, тэдэ хосороо.

Эдэ бактеринүүд манай газар дээрэ бии байһан тон түрүүшын амитай юумэнүүд гэһэн һанамжа гаранхай. Хэрбээ энээнэй зүб гэжэ тодороо һаань, тэдэ яагаад хүйтэншэг уһан соо байжа һураа б гэһэн асуудалда харюусаха хэрэгтэй болохо...

СССР-эй Наукануудай академиин Алас-Дурнын научна түбэй Далайн биологиин институдай Камчаткадахи таһаг хахад арал дээрэхи эгээл залуу научна эмхи болоно. Тэрэнэй хүдэлмэрилэгшэд түрүүшын шатада далайн амитадай тоо бүридхэхые хараална. Авачинска тохойн уһанай амитад тухайлһан һаа баян, элдэб янзын байна гэжэ түрүүшын дүнгүүд харуулаа.

Уһан доро фото буулгаха гээшэ хүдэлмэриин түрүүшын шатын шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Далайн биологиин институдай хүдэлмэрилэгшэд Анатолий Маточкин түрүүтэй энэ хүдэлмэри үнгэргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: стажернууд-шэнжэлэгшэд Елена Ивашошина болон Александр Бажин аквалангистнууд Леонид Дубейновский болон Евгений Вейнер гэгшэдтэй загаһа илгана.

ТАСС-ай фотохронико.

МАНАЙ ХЭЛЭН ЯМАР БҮЛЭГТЭ ХАБААТАЙБ?

ТЮРК БА МОНГОЛ ХЭЛЭНҮҮД...

ТЮРК ХЭЛЭНҮҮД нэгэ уг гарбалтай гэжэ тоологдодог. Дэлхэй дээрэ хамтадаа 35 тюрк хэлэн бии. Тэдээн дээрэ 100 миллион шахуу хүн дуугаралсана. Тюрк хэлэнүүд Турцида, Иранда, Иирагта, Афганистанда, Монголдо, Хитадта, мүн Болгари, Румыни, Югослави болон Албанида дэлгэрэнхэй. Гэбэшье тэдэнэй олонхинь манай орондо байдаг юм. Тэдэнэй тоодо азербайджан, узбек, казах, киргиз, башкир, кара-калпак, татар, тува, чуваш, яхад, алтай, хакас, кумык, ногай, балкар, карачай, караим, долган хэлэнүүд ороно. Гадна мүнөө үгы болоһон половец, печенег, хазар хэлэнүүд тюрк хэлэнүүд гэжэ тоологдодог.

Тюрк хэлэтэй арадууд эртэ урда сагһаа бэшэгтэй байһан. Аяар VII зуун жэлһээ эхилээд тюрк хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн руническа бэшэгүүд Монголдо, мүн Хакасай газар дээрэ олоор олдоһон тюрк хэлэтэ арадууд анханһаа хойшо монгол хэлэтэ арадуудаар шадарлан, Түбэй Азида байһан юм. Хожомынь лэ мүнөө байдаг баруун нютагуудта шэлжэһэн байгаа.

Монгол хэлэтэн мүн лэ нэгэ уг гарбалтай юм. Эдэ хэлэнүүд анханһаа хойшо Түбэй Азида дэлгэрэнги байһан. Мүнөө тэдэ Монголдо, СССР-тэ, Хитадта ба Афганистанда оршодог. Монгол хэлэнүүдэй тоодо монгол, буряад, хальмаг, ойрод, могол (Афганистанда), дагуур, монгор, баоань, дунсян, шара-югуур (Хитадта) хэлэнүүд ороно. Манай орондо буряад хальмаг хоёр хэлэн лэ дэлгэрэнхэй. Тэрээн дээрэ хамтадаа 500 мянга шахуу хүн дуугарна. Хальмагууд баруун Монголдо, мүн тэрээнһээ баруун тээхи мүнөөнэй Хитадай газарта байрлаһан ойрод-монгол гэжэ арадһаа 375 жэлэй саана таһаран, хойшоо гаража, Ород гүрэнэй газар дээрэ Волго Дон хоёрой хоорондо һууринжаһан зон юм. Энэ турша соо тэдэнэй хэлэниинь нилээд ондоо болонхой. Мүнөө ондоо монгол хэлэтэн тэдэнтэй хөөрэлдэжэ ширадаггүй.

Зарим эрдэмтэдэй баталан хэлэдэгэй ёһоор, буряадууд гээшэ анханһаа Байгалые тойроод байһан зон гэдэг. Нүгөө бүлэг эрдэмтэдэй һанамжын ёһоор, буряадай элинсэг хулинсагууд XI зуун жэлдэ Монголһоо эндэ ерэжэ һууринжаһан гэдэг. Тиихэдэнь эндэ байһан тюрк хэлэтэй курыкан гэдэг угсаатан хойшоо түригдэжэ, яхад арадай үндэһэ һуури табиһан ха. Мүн эндэ байһан тунгус угсаатан урдаһаа ерэһэн монголнуудтай худхаралдаад, монгол хэлэ абахадаа, өөһэдынгөө уг хэлэнэй зарим зүйлнүүдые үлөөһэн, тиигэжэ бусад монгол хэлэнүүдһээ илгаатай буряад хэлэн бүрилдэһэн гэдэг. Жэшээнь, онсо зүйлнүүдэйнь тоодо бусад монгол хэлэнүүдтэ байдаггүй «һ» абяан ороно.

Монголнууд эндэ XI зуун жэлдэ ерэһэн гэдэг һанамжые академик А. П. Окладников дэбжүүлһэн юм. Ушарынь хадаа тэдэнэй үлэгдэлнүүд энэл үеһөө эхилнэ. Ц. Б. Цыдендамбаевай шэнжэлэлгын ёһоор, буряад арадай үндэһэ һууринь болохо бүлэгүүд, хори угсаатан V зуун жэлһээ амяарлажа эхилһэн байна. Буряадай бүрилдэжэ эхилһэн анхан угсаатаниинь булагад зон байгаа гэнэ. Гэбэшье буряад арадай гарбал тухай асуудал гүйсэд тодороогүй, шэнжэлэгдэжэл байдаг.

Тюрк, монгол ба тунгус-манжуур, мүн корей, япон хэлэтэн нэгэ уг гарбалтай гээд, тэдэниие «алтаин хэлэнүүд» гэһэн бүлэгтэ олонхи эрдэмтэд нэгэдхэдэг. Харин нүгөө зарим эрдэмтэд эдэ хэлэнүүд нэгэ гарбалтай бэшэ гэдэг. Тиимэһээ энэ асуудал саашадаа шэнжэлэгдэжэ байгаа юм.

Монгол хэлэтэнэй, тэрэ тоодо буряадуудай дунда хуушан монгол хэлэн үниинһөө хойшо дэлгэрэнги байгаа. Тэрээн дээрэ бэшэһэн зүйлнүүд XIII зуун жэлһээ байдаг. Октябриин революциин һүүлээр мүнөөнэй монгол, буряад, хальмаг хэлэнүүд бэеэ дааһан литературна хэлэнүүд боложо, арадай хэлэн ба ород үзэгүүдээр үндэһэлэн ехээр хүгжөө юм.

СЛАВЯН ХЭЛЭНҮҮД...

Славян хэлэнүүд... гурбан һалаатай: 1. зүүн славян хэлэнүүд (ород, украин, белорус), 2. баруун славян хэлэнүүд (чех, словак, поляк, лужицка гэхэ мэтэ), 3. урда славян хэлэнүүд (болгар, македон, хуушан славян гэхэ мэтэ). Мүнөө хамта 12 славян хэлэн бии.

Нэгэн ниитэ славян хэлэн манай эрын урда тээхи I—II мянган жэлдэ индоевропын нютаг хэлэнүүдһээ бүрилдэһэн түүхэтэй. Тиихэдээ славянууд Европын дундуурхи хубиие анханһаа эзэлдэг байһан.

Саашадаа энэ ниитэ славян хэлэн зүүн, баруун ба урда славян хэлэнүүд боложо таһарһан юм. Энэ үедэ славянууд анханайнь нютаг болохо Европын дундуурхи хубиһаа баруун-урагшаа, мүн баруун, зүүн зүгээ дэлгэржэ, өөһэдынгөө гүрэнүүдые байгуулжа эхилээ. Тусхайлбал, IX зуун жэлдэ Киевэй Русь, Агуу Моравь, Польшо, Серби ба Хорвати гэжэ гүрэнүүд байгаа.

Славянуудай бэшэгыень Кирилл, Мефодий гэжэ аха дүүнэр 9-дэхи зуун жэлдэ бии болгоһон. Энээн дээрэ бэшэгдэһэн зохёолнууд X—XI зуун жэлһээ эхилэн олдонхой. X зуун жэлһээ эхилэн, зүүн славянуудай бэшэгэй хэлэн хүгжэжэ эхилһэн (тэрээн дээрэ, жэшээнь, XII зуун жэлдэ «Игориин полк тухай үгэ» гэһэн гайхамшаг зохёол бэшэгдэнхэй).

XV зуун жэл хүрэтэр нэгэн ниитэ байһан зүүн славянуудай яряанай хэлэнһээ ород, украин, белорус хэлэнүүд гараһан байна. Ород литературна хэлэн зүүн славянуудай бэшэгэй хэлэндэ үндэһэлэн, XIII—XIV зуун жэлдэ бүрилдөө. Саашадаа улам хүгжэжэ, А. С. Пушкинай үедэ ородой национальна литературна хэлэн боложо бүрилдэһэн юм.

Мүнөө манай ороной олонхи зон славян хэлэтэй. 1979 оной бүридхэлэй ёһоор, манай орондо 137 миллион гаран ород, 42 миллионһоо дээшэ украин, 9 миллион гаран белорус зон байжа, эдэнь СССР-эй бүхы 262 миллион зоной дүрбэнэй гурбан хубинь болоно. Тиимэһээ ород хэлэн манай орондо тон ехээр дэлгэржэ, бүхы аха дүү арадуудаймнай хоорондоо харилсадаг ниитэ хэлэниинь болоод байнхай.

«Эдир филологой энциклопедическэ словарьһаа» абтаба.

...ДААДЫН ОРОНУУДТА

...ИГӨӨР УҺА БУСАЛГАХА АРГА

... теплофизигүүд хоолой сор... ямар нэгэн ондоо түмэр ам...илэнгүйгөөр уһые сэхэ дү...аха онол арга һүоэгшэлөө. ...йһан газай хажуугаар уһан ...өөр эрьелдэн халадаг бай... туршада тонноһоо ехэ уһан ... градус хүрэтэр халаагдана. нүгөөдэ соонь нүүрһэнэй тоосон кислород хоёр үлеэгдэн оруулагдажа, шэрэм абтана. Шэнэ арга хэрэглэхэдэ, үнэтэ кокс хэрэггүй болоно. Үдэр бүри зуу—хоёр зуун тонно шэрэм абаха түхеэрэлгэ 1985 ондо байгуулагдаха.

...ЭЛ СОО ЗАРЯ...ЫНЬ ҺАЛААГҮЙ

...уулган аккумулятор соо за... соо байхаб? Энэ асуудалда ...одолазууд харюусаба. Тэдэ...эй саана баригдаһан уһан ...адаг онгосо олоюо, дээшэнь ...йна. Шалгаад үзэхэдэнь, тэ...муляторнуудһаа ошон сасар-

ЗҮРХЭНДЭ МАГНИ ХЭРЭГТЭЙ

Финнүүд ба японууд, мүн Ньюфаундленд гэжэ Канадын провинцида һуугшад гипертони үбшөөр ехээр үбшэлдэг. Ушарынь юун бэ гэхэдэ, тэдэнэй үдэр бүри хэрэглэдэг эдеэндэ—дабһатай загаһан ба соево соуста—натри угаа ехэ байна, харин уудаг уһан соонь магни бага юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ магни ехэтэй уһатай США-гай хотонуудта зүрхэнэй үбшэнһөө наһа бараха ябадал үсөөрөө гэжэ Америкын эрдэмтэд тодоруулаа. Мүн хүнэй бэе соо магнида орходоо кальциин ехэ һаань, зүрхэнэй үбшөөр үбдэлгэ олон үзэгдэдэг гэжэ бусад ороной эрдэмтэд тодорууланхай.

Харин эдеэ хоол болгохын урда тэдэниие элдэб аргаар болбосоруулдаг туладань магни ехээр гээгдэдэг байна.

...НО ПЕЭШЭНГҮЙГӨӨР

...мо» гэжэ япон концерный ...д доменно пеэшэнгүйгөөр шэ... арга һанаашалба. Энэнь хо...амера соо болоно. Нэгэн соонь ...шалан болбосоруулна. Харин

«Знание—сила» журналһаа абтаба.

БУРКАВЧАСТИИН 60 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

МОРИН СЭРЭГШЭДЭЙ МҮХЭШЭГҮЙ БААТАРШАЛГА

Буряадай кавалерийскэ частьда алба хэһэн сэрэгшэд, 1924 онһоо хойшонхи жэлнүүдтэ һайн бэлэдхэлтэй кадрнууд болоһо, саашадаа өөһэдынгөө бүхы эрмэлзэл хүсэлые, эрдэм бэлигые залуу халаанине хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ зорюулаа юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай урдахи жэлнүүдтэ Буряадай морин сэрэгшэд дайшалхы ба политическэ бэлэдхэлдээ эрхим амжалтануудые туйлаһанайнгаа түлөө СССР-эй Оборонын нарком К. Е. Ворошиловай, Улаан морин Сэрэгые командалагша С. М. Буденнын үндэр сэгнэлтэдэ нэгэнтэ бэшэ хүртэһэн байха юм.

Буркавчастиин бэхижэн хүгжэлгэдэ полковник М. И. Кундо ехэ үүргэ дүүргэһэн байха. Тэрэ — 1918 онһоо коммунист, Брестскэ областиин юрын хүдэлмэришэнэй бүлэдэ түрэһэн, Белоруссиин үнэн сэхэ хүбүүн байгаа. Бидэ, дурсагдагша частиин сэрэгшэд, полкын дайшалхы командир М. И. Кундо гэгшэһээ жэшээ абажа, омогорхон ябадаг бэлэйбди.

Мүн тиихэдэ буряад морин сэрэгшэд частиингаа комиссар И. П. Любимовтэ энэрхы сэдьхэлһээ хандадаг, хүндэлдэг һэн. Тэрэ тон даруу зантай, сэбэр сэхэ сэдьхэлтэй, шанга эрилтэтэй коммунист байһан юм. Буряад сэрэгшэ кадрнуудые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ Любимов ехэ габьяатай.

Буряад үндэһэ яһатанай сэрэгэй часть дайшалхы замаа 1929 ондо, КВЖД-дэ сагаан хитадуудтай болоһон тулалдаанда эхилээ һэн. Тэрэ байлдаанда Буркавдивизион дайшалхы бэрхэ шадабаритай, зоригтой, Эхэ орондоо болон Коммунис партидаа халуун дуратай, үнэн сэхэ байһанаа харуулаа бэлэй. Тиигэжэ Буркавдивизион революциин Хүндэлэлэй Улаан тугаар шагнагдаад, саашадаа Улаан тугта дивизион гэжэ нэрэтэй болоо һэн.

5-дахи Кубанска тусхай кавалерийскэ бригадын командир К. К. Рокоссовский Буркавдивизиондо ехэ туһаламжа үзүүлхэһээ гадна, харюусалгатай дайшалхы даабаринуудые үгэдэг һэн. Харин буряад сэрэгшэд, дайсадай һураггүй олон байбашье, зоригтойгоор байлдаанда орожо, мартагдашагүй илалтануудые туйлаһан байна.

КВЖД-дэ болоһон байлдаанай һүүлээр 14 командир болон улаан армеецүүд Дайшалхы Улаан Тугай орденоор шагнагдаа бэлэй. Тэдэнэй тоодо пулеметно взводой командир И. В. Балдынов, младша командир Гуржап Очиров болон бусад байгаа.

Мүн Хасан нуурай дэргэдэ (1938 он), Халхын голой тулалдаанда (1939 он) ба сагаан финнүүдтэй болоһон байлдаанда (1939—1940 онууд) Буркавчастиин сэрэгшэд эрэлхэгээр тэмсэһэн ехэ габьяатай, 12-дохи Буркавполкын сэрэгшэ Г. А. Гармаев 1940 ондо сагаан финнүүдтэй дайлалдахадаа, баатаршалга харуулжа, буряадуудай дундаһаа түрүүшын Советскэ Союзай Герой болоо бэлэй.

«Буряадай морин сэрэгэй частьнууд бии байһан үе сагтаа өөһэдынгөө зэргэдэ командна болон политическэ, мүн младша командна олон тоото кадрнуудые хүмүүжүүлээ. Тэдэнэй олониинь Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ фашис булимтарагшадтай тэмсэхэдээ, өөһэдынгөө эрэлхэг зоригоор болон баатаршалгаар суурхаа», — гэжэ Советскэ Союзай Маршал, Советскэ Союзай хоёр дахин Герой К. К. Рокоссовский бэшээ һэн.

— Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай урда тээ Буркавбригадын зэргэдэ буряадуудай дундаһаа гансашье дунда бэшэ, мүн сэрэгэй дээдэ һургуулитай командирнууд, полит-хүдэлмэрилэгшэд гараһан байна. Жэшээнь, И. В. Балдынов Фрунзиин нэрэмжэтэ Сэрэгэй академи шалгараһанай тэмдэгтэйгээр дүүргээ юм. 1938 ондо хүдэлмэришэн-таряашанай Улаан Армиин Сэрэгэй-политическэ В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ академиие Д. Б. Доржиев, С. Х. Митанов, И. М. Туманов, М. Н. Хамаганов, Л. Н. Рубашкевич гэгшэд дүүргээ бэлэй. Харин 1940 ондо Сэрэгэй-ажахын академиие Г. Асалханов дүүргэжэ гараа.

Советскэ Союзай Герой, генерал-майор И. В. Балдыновай командалһан 109-дэхи дивизи фашис булимтарагшадтай тэмсэжэ, Хойто Кавказһаа дайшалхы замаа эхилээд, Балкан хүрэтэр дайлалдаа. Һүүлдэнь Японой милитаристнуудтай дайнда хабаадажа, 1500 километрэй зайда маршдоботолго эмхидхэжэ, Ехэ Хинган дабалсаа һэн.

Мүн Буркавполкын сэрэгшэ байһан полковник Д. Б. Доржиев—130-дахи дивизиин 660-дахи полкын командир Кавказай хадануудһаа эхилээд, Украинын газарые сүлөөлэлсэһэн габьяатай.

Подполковник О. В. Шагдыров дайнай үедэ кавалерийскэ полкые командалагша байгаа. 1943 ондо Каховко хотые сүлөөлэлгын үедэ баатаршалга харуулан наһа бараа һэн. Подполковник С. Н. Шанюшкин, кавалерийскэ полкые командалагша, эрэлхэг зоригтойгоор тулалдажа, Украинада унаа. Подполковник П. И. Манжигеев дайнай һүүл багта Берлин шадарай байлдаанда эрэлхэгээр хабаадажа, Илалтын түлөө ами наһаяа үгөө.

Буркавполкын хүмүүжүүлһэн подполковник Д. Ц. Цыремпилон 60-дахи кавалерийскэ дивизиин Политотделэй начальнигай орлогшоор дайнай бүхы жэлнүүдтэ дайлалдажа гараа. Подполковник С. Х. Митанов политчастиин начальнигай орлогшоор, гвардиин капитан Е. Хунхенов эскадроной тагнуулшанаар алба хэжэ, эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэһэн намтартай. Буркавчастиин хүмүүжүүлһэн бүхы сэрэгшэд СССР-эй орден, медальнуудаар шагнагдаа.

1929 ондо КВЖД-гэй байлдаанда шалгараһан, тэндэ Дайшалхы Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан Гуржап Очиров Эхэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ Смоленскэ областиин газар дээрэ партизанска бригадын командир ябаа. Тэрэнэй дайшалхы зам тухай уран зохёолшод А. Бальбуров Д. Хилтухин хоёр «Ажаһуухые захирнаб» («Приказываю жить») гэһэн ном соогоо бэшээ һэн.

Буркавполкын сэрэгшэ байһан А. В. Башинов дайнай үедэ тусхай партизанска полкын комиссараар Смоленщинын ой соогуур дайсантай тулалдаа. Тэрэ олон орден, медальнуудаар шагнагданхай. Буряадай частьнуудай эскадроной старшина Арсентий Етобаев дайнай үедэ Волховско фронтын мэргэн буудагша байгаа. Тэрэ 356 фашистые һалгаагаа, 2 самолет буудан унагаагаа юм. А. Етобаев дайшалхы габьяагайнгаа түлөө Ленинэй болон бусад орден, медальнуудта хүртэнхэй. Мэргэн буудагша А. М. Етобаевай дайшалхы зам тухай журналист А. Субботин «Маршалай захяа» гэжэ повесть соогоо хөөрэжэ үгэһэн байна.

Дайнай үедэ эскадронуудай түрүү командирнууд ябаһан нүхэд тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй. Эндэ М. Хамаганов, О. Шагдыров, С. Шанюшкин, В. Васильев, Д. Никитеев, Н. Бадинов, взводуудай командирнууд Е. Хунхенов, М. Устинов, И. Мададаев болон бусад олон тоото нүхэд байгаа. Тэдэнэр бултадаа коммунистнууд болон комсомолшууд байһан тула дайшалхы ба политическэ бэлэдхэлэй түрүү зэргэдэ ходо ябадаг бэлэй.

Буряадай кавалерийскэ частьнуудай бии болоһоор 60 жэлэй ойн баяры угтажа байхадаа, бидэ, энэ частьда хүмүүжүүлэгдэһэн дайнай болон ажалай ветерануud, Эсэгэ ороноо хамгаалгын шэрүүн хатуу жэлнүүдтэ шалгараһан, тэндэ ами наһаяа үгэһэн нүхэдэйнгөө баатаршалгые, шэн габьяае омогорхон дурсанабди.

Мүн дайнай гал дүлэн соогуур эрэлхэг зориг харуулжа, амгалан мэндэ нютагаа бусаһан баатарнууд тухай дурдалтай.

Буркавполкын зэргэдэ младша командир ябаһан Жамсо Ванкеев дайнай шэрүүн жэлнүүдтэ разведчигүүдэй ротые командалдаг байһан юм. Тэрэ Эхэ оронойнгоо ниислэл — Москва хотые хамгаалалсаа. Тэндэ болоһон байлдаанда шалгаржа, Александр Невскиин орденоор шагнагдаа бэлэй. Фронт дээрэ хүндөөр шархатажа, Сэлэнгэ нютагаа бусаха баатай болоһон юм. Тэрэ нютагтаа Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшээр һунгагдаад, ашаа үрэ ехэтэйгээр 33 жэлэй туршада таһалгаряагүй ажаллаһан намтартай.

Ажалай фронт дээрэ айхабтар габьяатай байһанайнгаа түлөө Жамсо Бальжинимаевич Ванкеев Ленинэй орденоор хоёр дахин шагнагдаһан, Социалис Ажалай Геройн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Мүн Октябриин Революциин орденоор шагнагданхай, олон тоото медальнууд тэрэнэй энгэртэ яларна.

Түрэл Буряадайнгаа морин сэрэгэй частьда алба хэжэ, дайшалхы замайнгаа хуудаһа нээһэн уран зохёолшо Цокто Номтоевич Номтоев 1941—1945 онуудай шэрүүн хатуу үедэ фронт дээрэ мүн лэ зоригтойгоор дайсантай тэмсэжэ, алдар суутай ябаһан гээшэ. Харин дайнай дүүрэһэн хойно Яруунын районой Эгэтэ, Үльдэргэ нютагуудта 30 гаран жэл соо багшалаа. Залуу үетэниие хүмүүжүүлгэдэ онсо габьяатай байһанайнгаа түлөө Ц. Н. Номтоев Эхэ оронойнгоо хайра Ленинэй орден, «Хадуур ба Балта» гэһэн алтан медаль барюулалгатайгаар Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ 1968 ондо хүртөө һэн.

Фашис булимтарагшадые совет арадай илаһаар 40 жэлэй ойн баяры угтуулан, манай Эхэ ороной арад түмэн ашаг үрэтэй ажалай үльгэр жэшээ харуулжа байнхай. Уласхоорондын түгшүүрилтэй мүнөөнэй үе сагта дайнай болон ажалай габьяагай жэшээ дээрэ залуушуулые хүмүүжүүлхые Коммунис партимнай заана. Энээндэ бидэнэр, ветерануд, шадаха зэргэеэрээ өөһэдынгөө хубита оруулха уялгатайбди.

И. ТУМАНОВ,
отставкада гараһан подполковник.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. М. Туманов.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

БУРЯАДАЙ НИИТЫН ЭРДЭМЭЙ ИНСТИТУДТА

«НЭРЬЕЛГЭ»

— Хэдэн жэлэй урда тээ эмхидхэгдэһэн арадай аман үгын ансамбль «Нэрьелгэ» гэжэ нэрэтэй юм. Институдаймнай байгуулагдаһанһаа хойшо түрэл арадайнгаа аман зохёол суглуулха талаар нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдээ, —гээд энэ ансамблиин уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата ажал ябуулагша, искусство шэнжэлгын эрдэмэй кандидат Д. С. Дугаров хөөрэнэ.

Мүнөө ансамблиин бүридэлдэ хори гаран хүн ороно. Тусхайлбал, Б. Баяртуев, С. Бардаханова, М. Балдано, Б. Зориктуев, Х. Гармаева болон бусад болоно.

Ансамблиин программа хоёр хубиһаа бүридэнэ: нэгэдэхи хубидань—революциин урда тээхи буряад арадай дуунууд, хатарнууд, хоёрдохидонь — граждан дайн, республикые байгуулалга, арадай ажахын бурьялма хүгжэлтэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда манай арадай харуулһан, эрэлхэг зориг дайнай һүүлээрхи жэлнүүдэй шэн габьяата ажал тухай дуунууд ханхинан зэдэлдэг.

Шефтээ абаһан ажахынуудайнгаа ажалшадта ансамблиинхид айлшалжа, бэлиг шадабарияа харуулжа байдаг.

КОНКУРСЫН ДҮН

Һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй туршада институдай эрдэмтэдэй хэблүүлһэн эрхим монографи болон статьянуудай конкурс дүүрэбэ. Монографинуудай талаар бүлэг авторнуудай зохёоһон «Буряад орондохи ламын шажан» гэжэ ном нэгэдэхи шанда хүртөө. Р. Е. Пубаевай «Пагсам—Чжонсан»—XVIII зуун жэлэй түбэд түүхэ шэнжэлгын памятник», В. И. Рассадинай «Буряад хэлэнэй түүхын фонетикын очеркнууд», Н. В. Абаевай «Дундахи зуун жэлнүүдэй Хитадтахи чань-буддизм болон оюун ухаанай ажал ябуулгын культура» гэһэн номуудта хоёрдохи шан олгогдоо.

Тиихэдэ Б. Р. Зориктуевай «Буряад тосхоной мүнөө үеын байдал», Б. Ж. Будаевай «Буряад хэлэнэй сохилто», Ц. П. Ванчиковагай «Нейджи-Тойной намтар — Монголдохи буддын шажанай түүхын үндэһэн», бүлэг эрдэмтэдэй бэшэһэн «СССР МНР хоёрой эрдэм, соёлой хани барисаан» гэһэн номуудта гурбадахи шан олгогдоо.

Статьянуудай талаар нэгэдэхи шанда В. В. Мантатов, хоёрдохи шанда Ч. Ш. Цыбиков, П. Б. Коновалов, Л. В. Шулунова, Г. А. Дырхеева, гурбадахи шанда К. Б. Митупов, Д. Г. Дамдинов, Т. Е. Санжиева, С. В. Данилов гэгшэд хүртэбэ.

КАСТРЕНЭЙ МҮРӨӨР

Эрдэм наукада ами наһаяа зорюулагшадай нэгэн хадаа финн эрдэмтэн Матиас-Александр Кастрен болоно. Тэрэ үнгэрэгшэ зуун жэлэй тэн багаар угро-финскэ болон тэрээндэ түрэл арадуудай анхан сагта ажаһууһан газарһаа мүнөө байһан газар хүрэтэрөө ерэһэн замые шэнжэлэн тодорхойлжо, хэдэн жэлдэ аяншалга хэһэн юм. Тиихэдэ буряад нютагуудаар ябажа, буряад арадаймнай хэлэ, ёһо заншал шэнжэлһэн байгаа. А. Кастренэй бэшэһэн буряад хэлэнэй анха түрүүшын грамматика 1857 ондо немец хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн түүхэтэй.

Финскэ радиогой журналист Пентти Кемппайнен Ниитын эрдэмэй институдта һаяхан ерэжэ, буряад хэлэ шэнжэлхэ талаар А. Кастренэй хэһэн хүдэлмэреэр һонирхоһон байна.

АМАН ЗОХЁОЛОЙ АБДАР УУДАЛАН...

«Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй арадуудай аман зохёолой памятнигууд» гэжэ 60 ботиһоо бүридэһэн суглуулбари Новосибирскдэ хэблэлдэ бэлдэгдэжэ байна.

Тус суглуулбари соо манай буряад арадай аман зохёол 7 боти эзэлхэ юм. Эндэ оруулагдаһан зүйлнүүд буряад, ород хэлэн дээрэ хэблэгдэхэһээ гадна, буулгаһан дуунуудай миндаһан хабсаргаатай байха. Тиимэһээ арадай аман зохёол суглуулха зорилготой Д. Дугаровай хүтэлбэрилһэн экспедицидэ БИОН-ой эрдэмтэд Т. Михайлов, В. Гунгаров, Ленинградһаа уряалаар ерэһэн звукорежиссер А. Осипов гэгшэд Агын, Усть-Ордын автономито округуудай нютагуудаар ябажа ерэһэн байгаа.

Энэ ажалдань ехэ туһа хүргэһэн Б. Бальчинов (Ононой районой «Новая заря» тосхон), Д. Жамбалова (Агын районой Будалан тосхон) болон бусад нүхэдтэ тэдэнэр баяр хүргэнэ.

А. СОДНОМОВ,
БИОН-ой научна хүдэлмэрилэгшэ.

ТАСС АПН ХИЛЫН СААНАҺАА

ООН-ой ТУСХАЙ ДОКУМЕНТ БОЛГОГДОЖО...

НЬЮ-ЙОРК. Хани барисаан, харилсаа холбоон, нэгэ нэгэндээ туһалалсалга тухай Варшавска Договорой гэшүүн-гүрэнүүдэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй комитедэй 1984 оной декабриин 3—4-дэ Берлиндэ болоһон ээлжээтэ заседаниин коммюникегэй текст ООН-ой Генеральна Ассамблейн ба Аюулгүйн Соведэй тусхай документ болгогдожо, Нэгэдэмэл Нациинуудай Организацида тараагдаба.

ШУХАЛА ЗОРИЛГОНУУД ЗҮБШЭН ХЭЛСЭГДЭНЭ

ПРАГА. Совет соёл болон искусствые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, мүн зохёохы интеллигенцитэй ябуулдаг хүдэлмэриингөө дүй дүршэлые халан абалсаха талаар Советскэ Союзтай социалис оронуудай хани барисаанай бүлгэмүүдэй түлөөлэгшэдэй уласхоорондын уулзалга Чехословакиин ниислэл хотодо эхилбэ. Болгариин, Венгриин, Вьетнамай, ГДР-эй, Кубын, Польшын, СССР-эй, ЧССР-эй, КНДР-эй, ЛНДР-эй ба Кампучиин делегацинууд тэрээндэ хабаадана.

Чехословакиин делегацине хүтэлбэрилэгшэ, чехословак-совет хани барисаанай холбооной генеральна секретарь М. Бохенек үгэ хэлэхэдээ, совет соёл болон искусствые нэбтэрүүлхэ гээшэ ороной эгээл олоной хабаадалгатай энэ ниитын эмхиин политическэ шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно гэжэ тэмдэглэбэ.

Олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг совет соёлой хүгжэлтэ, социалис сбществын хүн бүхэниие бүрилдүүлэн хүмүүжүүлгэдэ литература ба искусствын ехэ үүргэ дүүргэдэг байһан тухай совет делегациин мэдээсэлые уулзалгада хабаадагшад ехэ анхаралтайгаар шагнаһан байгаа.

Т. ЖИВКОВЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

СОФИ. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоохо, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хорооходо, усадхаха, ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршохо, харилсаа холбоо тогтоохо асуудалнуудаар бүтэмжэтэй һайн үсөөн бэшэ дурадхалнуудые оруулһан Советскэ Союзай аша туһатай Болгариин аша туһа бүрин тааралдана гэжэ БКП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, НРБ-гэй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Т. Живков мэдүүлбэ.

Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргажа, дэлхэй дээрэхи хүсэнүүдэй тэнсүүриие өөһэдынгөө аша туһада хубилгажа болохобди гэжэ баруунай оронуудай зарим бүлэгөөрхид найдана гэжэ тэрэ Баруун Германиин «Форвертс» газетэдэ интервью үгэхэдөө хэлээ. Гэбэшье социалис хани нэгэдэлтэ оронууд сэрэгэй-стратегическэ хүсэнүүдые буруу һургүүлхэгүй, аюулгүй байдалаа хангахын тула дарюугай зохихо хэмжээнүүдые абаха юм гэжэ тэмдэглэбэ.

ЮНЕСКО-е ХАШАНА

ПАРИЖ. ЮНЕСКО-е хашаха, харшалха ябуулгаяа үргэлжэлүүлэн, Великобританиин правительство 1985 оной декабриин 31-дэ тэрээнһээ гараха хараа бодолтой байһан тухайдаа энэ уласхоорондын эмхиин генеральна директор А. М. М' Боу гэгшэдэ хуулитаар мэдээсэһэн байна.

Эб найрамдалые бэхижүүлхэ, арадуудай хоорондо үгэеэ ойлголсолгые һайжаруулха, хүнүүдэй эрхэнүүдые хамгаалха талаар шэглүүлэгдэһэн ЮНЕСКО-гэй программануудаар, мүн уласхоорондын мэдээсэлэй шэнэ гурим тогтоохо зорилготойгоор гаргагдажа байһан хүсэлэл оролдолгонуудаар Лондон дураа гутана гэжэ Великобританиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Дж. Хаугай тэрээндэ дамжуулһан бэшэг сооһоо элирнэ. Энэ хараа шэглэлһээ хадуурхыень ЮНЕСКО-е баадхахые оролдожо, хэрбээ табиһан эрилтэнүүдыень бэелүүлээ гээшэ һаань, энэ шиидхэбэреэ шэнээр хаража үзэхэбди гэжэ Англи мэдүүлнэ. Энээнэй тула ЮНЕСКО Вашингтонтой хамта Лондоной оролдолго гаргажа байһан «хубилалтануудай программа» бэелүүлхэ ёһотой гэжэ бэшэг дотор заагдана.

ЮНЕСКО-дэ эсэргүүгээр Холбоото Штадуудай үүдхэһэн харата ябуулгануудта Великобританиин хабаадажа байһан ушар энэ эмхиин бүридэлдэ ородог гүрэнүүдэй дурыень гутаана.

АНГОЛЫН АРАДАЙ МАНЛАЙДА

ЛУАНДА. «Анголын революци мандаха болтогой!», «Уласхоорондын империализм, ЮАР-ай расистнууд болон тэдэнэй туһамаршад арилан тонилог лэ!», «МПЛА-Ажалай партиин зэргэнүүдые бэхижүүлхэ!» — гэһэн урна лозунгнууд доро МПЛА-гай байгуулагдаһаар 28 жэлэй ойдо, МПЛА-Ажалай партиин байгуулагдаһаар 7 жэлэй ойдо зорюулагдаһан олоной хабаадалгатай митинг эндэ болобо.

Арадай Анголодо соносхогдоогүй дай үүдхэһэн уласхоорондын империализмын гэмээр орон доторнай сэрэгэй-политическэ байдал орёо түгшүүрилтэй байна гэжэ МПЛА-ПТ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, НРА-гай обороныи министр П. Мариа Тонья митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ.

Африкын урда хубида амгалан тайбан байдал хангалгада, ООН-ой Аюулгүйн Соведэй 435-дахи тогтоолой үндэһөөр Намибида бэеэ дааһан байдал олгохо асуудалые шиидхэлгэдэ Анголын хубитаяа оруулхаар бэлэн байһыень тэрэ баталба. Анголын газар дээрэһээ Урда-Африкын сэрэгүүдые дары гаргаха, Преториин расис захиргаание УНИТА-гай контрреволюционно бүлэглэлэй али бүхы дэмжэлгые болюулха эрилтэ НРА табина. Эрхэ сүлөөгэй ба бэеэ дааһан байдалай түлөө Намибиин ба ЮАР-ай патриодуудай тэмсэлтэй Анголын арад һанал нэгэтэй юм гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Анголын арадай ба социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай, нэн түрүүн Советскэ Союзай ба Кубын арадуудай хоорондохи аха дүү ёһоной хани барисаан бата бэхи юм гэжэ МПЛА-ПТ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн тэмдэглээ.

ПРАВИТЕЛЬСТВЕННА КОМИТЕДЭЙ ЗАСЕДАНИ

ДЕЛИ. Политическэ хэрэгүүдээр правительственна комитедэй заседани Индиин премьер-министр Раджив Гандиин түрүүлэлгэ доро эндэ болобо. ПТИ гэдэг Индиин информационно агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Мадхья-Прадеш штадай Бхопал хотодо болоһон уршагта аюулай элдэб асуудалнуудые тэрээн дээрэ хаража үзэбэ. Энэ уршагта аюулай үедэ «Юнион карбайд корпорейшн» гэжэ американ компаниин заводой түхеэрэлгэнүүд сооһоо хорото газай лэбшэжэ гараһанһаа уламжалан, 2500 гаран хүн үхэһэн, 50 мянга гаран хүн ехээр хорлуулһан байгаа.

Энэ заводто тохёолдоһон аюулһаа хохидогшодой бүлэнэртэ туһаламжа үзүүлхэ тухай асуудалые зүбшэн хэлсэхын тула Раджив Ганди Мадьях-Прадеш штадай правительствын ахамад министр Арджун Сингхтэй уулзаа. Тус штадай правительство өөһэдынгөө үмэнэһөө американ корпорацида ехэ эрилтэ табиха юм гэжэ ахамад министр Индиин ЮНИ агентствэдэ интервью үгэхэдөө мэдүүлбэ.

Бхопалһаа ороһон мэдээсэлнүүдэй ёһоор, городой больницануудта хүнүүд орожо үргэлжэлһөөр. Тэдэниие аршалан абархын тула медицинын хүдэлмэрилэгшэд шухала бүхы хэмжээнүүдые абана.

«ФРОНТ ШАДАРХИ» ГҮРЭНҮҮДЭЙ ТОЛГОЙЛОГШОНОРОЙ УУЛЗАЛГА

ДАР-ЭС-САЛАМ. Мүнөө үедэ Африкын нэгэдэлэй эмхиин түрүүлэгшэ байһан Танзаниин президент Дж. Ньеререгэй түрүүлэлгэ доро Африкын «фронт шадархи» гүрэнүүдэй толгойлогшонорой нэгэ үдэрэй уулзалга Танзаниин Аруша хотодо болобо. Замбиин, Анголын, Мозамбигай, Ботсванын президентнүүд, Зимбабвиин премьер-министр, мүн Баруун-Урда Африкын арадай эмхиин (СВАПО) президент С. Нуйома, Урда Африкын африкан национальна конгрессэй (АНК) генеральна секретарь А. Нзо гэгшэд уулзалгада хабаадаһан байна.

Расис ЮАР-ай эзэрхэг туримхай политикаһаа уламжалан энэ түбиин урда хубида тохёолдоһон аюултай байдалые, мүн Преториин хуули бусаар булимтаран эзэмдээд байһан Намибиие колони бэшэ болгохо асуудалые уулзалгада хабаадагшад зүбшэн хэлсэбэ.

ЧССР. Совет мэргэ[...] халуун хабаадалгатайга[...] зень хотодохи В. И. [...] нэрэмжэтэ машина б[...] «Шкода» гэжэ нэгэдэл[...] лектив атомна электр[...] нуудай түхеэрэлгэнүүд[...] лэдбэрилэн гаргажа

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ГДР-[...] гэжэ АЭС-тэ тодхог[...] хеэрэлгэ хабсаргагдаж[...]

СПОРТ

ОЛОНОЙ ДУН[...] ХҮНДЭТЭЙ БОЛ[...]

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «СССР-эй эд хэрэглэгшэдэй кооперациин XI съездэдэ», «КПСС-эй Центральна Комитедтэ, нүхэр Константин Устинович Черненкэдэ», «Оюун ухаанай эршэ хүсэнэй эшэ нүхэсэл», «Арад зондоо алба хэхэ» — ТАСС-ай материалнууд.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Манай хараа зорилго нэгэн, гүрэнэй шэнжэтэй» — С. Ивановагай статья. «Ажалшадай бэшэгүүдһээ». «Сахилгаан» мэдээн таба хоножо ерэбэ»—Н. Беленькаягай корреспонденци. «Мелиораци ба ургаса». «Уһанай үрэжэлтэ хүсэн. Хэр зэргэ ашаглагданаб?» — А. Митниковэй статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссинуудта». Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Самоледой ниидэхын урда тээ абтаһан интервью». «Делидэ болохо выставкэдэ эльгээгдэбэ». Спорт.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.40—Шатараар дэлхэйн чемпионат. 9.55 — «Буратиногой выставкэ». 10.25 — «Ан амитадай аймагта». 11.25 — Шэнэ һонин (11.30 хүрэтэр). 15.15—Шэнэ һонин. 15.35—Телефильм 16.05—XIX зуун жэлэй ородой искусство. Павел Федотов. 16.45 — Ленинградай хоорой бүлгэмэй дэргэдэхи дуулаха дуратайшуулай хоорой концерт. 17.25 — Ленинскэ шангай лауреат, Социалис Ажалай Герой, медицинскэ эрдэмэй доктор Г. И. Илизаровтэй һурагшад уулзаха.

Улаан-Үдэ. 18.10 — «Байгал» — нютагуудай һонин. 18.20—Уласхоорондын шэнжэлэл.

Москва. 18.40 — «Шинии ленинскэ библиотекэ».

Улаан-Үдэ. 19.15 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.40 — «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ». 19.55—«Эб найрамдал ба залуушуул». 20.30 — Футбол. УЕФА-гай кубок. «Кольн» (ФРГ)—«Спартак» (Москва). 22.00—«Время». 22.35—«Тринадцать интервью о Викторе Третьякове» — фильм-концерт. 23.30—Шатараар дэлхэйн чемпионат. 23.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Баримтата фильм. 9.35, 10.35 — Байгаали шэнжэлэлгэ. 4-дэхи класс. 9.55 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 10.15, 13.05—Испан хэлэн. 11.05—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 11.45, 12.40 —Зоологи. 7-дохи класс. 11.10 — «Гэр бүлэ ба һургуули». 13.35 — «Цветение несеянной ржи» — уран һайханай фильм. 15.05 — Юрэнхы биологи. 9-дэхи класс. 15.35—Д. Лондоной ажабайдалай ба зохёохы ажал ябуулгын хуудаһанууд. 16.20— — Шэнэ һонин. 18.10—Шатарай һургуули.

Улаан-Үдэ. 18.40 — Соносхолнууд. 18.50 — «Манай айлшад».

Москва. 19.15 — Мультфильм. 19.25 — «Лявониха» гэжэ хатарай ансамблиин концерт.

Улаан-Үдэ. 19.45 — «Элүүр энхэ байха гээ һаа». 20.25—ГАП-3-ын коллективэй хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15—А. Вивальди. Хүгжэм. 21.25—Уран зураашад тухай хөөрөөнүүд. 22.00 — «Время». 22.35 —«Майор Вихрь»—гурбан серитэй уран һайханай фильм (3-дахи сери). 24.00—Бүмбэгэтэй хоккейгээр Европын чемпионуудай кубок. «Енисей» (Красноярск)—«Болтик» (Швеци).

Манай газетын [...] номер декабриин 15-д[...]

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ. ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам.редактора—2-62-62 отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов —2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81 корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95 объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии в книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-02579. Заказ № 297. Индекс 04649.